

LUT-kauppakorkeakoulu

Kauppatieteiden kandidaatintutkielma

Talousjohtaminen

Positiivisen luottorekisterin vaikutukset rahoituslaitosten liiketoimintaan

The effects of positive credit registry on financial institution's business

5.1.2020

Tekijä: Joni Moilanen

Ohjaaja: Maija Hujala

TIIVISTELMÄ

Tekijä:	Joni Moilanen
Tutkielman nimi:	Positiivisen luottorekisterin vaikutukset rahoituslaitosten liiketoimintaan
Akateeminen yksikkö:	LUT-kauppakorkeakoulu
Koulutusohjelma:	Kauppätieteet, Talousjohtaminen
Ohjaaja:	Maija Hujala
Hakusanat:	luottotoiminta, luottorekisteri, luottotiedot, ylivelkaantuminen, rahoitus

Suomeen ollaan perustamassa valtion viranomaisen ylläpitämä positiivisia luottotietoja yhteen keräävä luottorekisteri. Syinä positiivisen luottorekisterin perustamiseen on pidetty luottomarkkinoiden murrosta, kansalaisten ylivelkaantumisen estämistä ja kansainvälistä käytäntöä. Tässä tutkimuksessa pyrittiin selvittämään millaisia vaikutuksia positiivisen luottorekisterin käytöllä olisi rahoituslaitosten liiketoimintaan. Aiemmat aiheesta tehdyt tutkimukset on tehty pääosin kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä käyttäen, ja tämän tutkimuksen tarkoituksena on löytää rahoituslaitoksille itselleen tärkeitä tekijöitä, joita ei voi kvantitatiivisesti mitata.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena ja tutkimusaineistona käytettiin neljän eri Suomessa toimivan rahoituslaitoksen kanssa toteutettuja teemahaastatteluja. Tutkimuksessa havaittiin, että rahoituslaitokset uskovat positiivisella luottorekisterillä olevan pääosin myönteisiä vaikutuksia liiketoiminnalleen. Se mahdollistaisi paremmin asiakkaiden valikoitumisen ja luottojen hinnoittelun asiakkaille. Positiivisen luottorekisterin uskotaan myös tehostavan luotonmyöntöprosessia, mutta sen ei uskota muuttavan luotonmyöntöprosessin sisältöä merkittävästi. Kehitteillä olevan positiivisen luottorekisterin rahoituslaitokset uskovat vähentävän kansalaisten ylivelkaantumista, mutta vain jos se tehdään kattavaksi ja sen yhteyteen lisätään pakottavaa lainsäädäntöä. Positiivisen luottorekisterin uskotaan myös parantavan luottomarkkinoiden toimintaa ja vastuullisuutta kokonaisuudessaan, jos se mahdollistaa pienille toimijoille yhtä kattavan informaation keruun luotonhakijoista kuin suurille toimijoille.

ABSTRACT

Author: Joni Moilanen
Title: The effects of positive credit registry on financial institution's business
School: School of Business and Management
Degree programme: Business Administration, Financial Management
Supervisor: Maija Hujala
Keywords: credit operations, credit registry, credit information, over-indebtedness, financing

There is a positive credit information registry that is going to be established in Finland that is going to be maintained by a state authority. The reasons for establishing this registry are thought to be the changing circumstances in the credit market, preventing over-indebtedness of citizens and international practice. In this study the focus was to find out what kind of effects would the usage of positive credit registry have on financial institution's business. Previous studies on this subject have been mainly done by using quantitative research methods and the meaning of this study is to find out important factors to financial institutions themselves that cannot be quantitatively measured.

This study was carried out as a qualitative research and the research material that was used were thematic interviews that were carried out with four different financial institutions that are operational in Finland. In the study it was found out that financial institutions believe that positive credit registry will have mainly positive effects on their business. It would enable better selection of customers and credit pricing for customers. Positive credit registry is also believed to optimize credit applying process but it is not believed to change the content of the credit applying process significantly. Financial institutions believe that the positive credit registry that is currently being developed is going to decrease the over-indebtedness of citizens, but only if it is made inclusive and if there will be added compulsive legislation to go along with it. Positive credit registry is also believed to improve the actions and responsibility of the credit market in its entirety, if it allows small operators to gather as comprehensive information of borrowers as large operators.

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto.....	1
1.1 Tutkimusongelma ja -tavoitteet	2
1.2 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto, sekä tutkimuksen rajaukset	3
1.3 Tutkimuksen rakenne.....	4
2. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat.....	4
2.1 Tiedon epäsymmetrinen jakautuminen.....	5
2.2 Tiedon epäsymmetrinen jakautuminen luottomarkkinoilla	7
2.3 Aikaisemmat empiiriset tutkimukset luottorekistereistä	9
3. Luottotietojen keruu Suomessa ja muualla Euroopan unionissa.....	13
3.1 Positiivisten luottotietojen keruu Suomessa	13
3.2 Positiivisten luottotietojen keruu muualla Euroopan unionissa.....	15
4. Tutkimusprosessi ja -tulokset.....	17
4.1 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto.....	17
4.2 Tutkimuksen tulokset.....	19
4.2.1 Positiivisen luottorekisterin vaikutus rahoituslaitosten liiketoimintaan	20
4.2.2 Positiivinen luottorekisteri yksityishenkilöiden ylivelkaantumisen estäjänä	24
4.2.3 Rahoituslaitosten mietteitä suunnitteilla olevasta positiivisesta luottorekisteristä	26
5. Yhteenveto ja johtopäätökset.....	29
Lähdeluettelo	33

LIITTEET

Liite 1. Esimerkki luottotietoraportista

Liite 2. Haastattelulomake rahoituslaitoksille

1. Johdanto

Maksuhäiriöisten määrä on kasvanut Suomessa tasaisesti läpi koko 2000-luvun. Vuoden 2019 kesäkuun lopussa 382 700 suomalaisella oli maksuhäiriöitä (Suomen Asiakastieto Oy, 2019a). Valtion viranomaisen ylläpitämää positiivista luottorekisteriä on esitetty eräänä vaihtoehtona maksuhäiriöiden vähentämiseen. Oikeusministeriö teetti aiheesta selvityksen vuonna 2018 (Kontkanen, 2018), ja sellaisen perustaminen on kirjattu myös Rinteen hallituksen hallitusohjelmaan eräänä keinona estää kansalaisten ylivelkaantumista (Valtioneuvosto, 2019, 80). Tämä rekisteri perustettaisiin vuoden 2019 alussa perustetun Tulorekisterin yhteyteen ja se olisi arvioiden mukaan valmiina vuoden 2023 alussa. Selvityksessä hahmoteltiin, että kyseiseen rekisteriin voitaisiin koota muun muassa luotonantajaa koskevat tiedot, tiedot luotonhakijan aiemmista luotoista (luottojen kokonaisuromäärä, kappalemäärä, luotonantajien lukumäärä, mahdolliset vakuudet, luottojen juoksuaika, jäljellä oleva määrä ja luottojen tyypit) sekä luotonhakijan tulotiedot (Kontkanen, 2018, 60-61, 64).

Jappelli ja Pagano (2002, 2022) jaottelevat luottotietoinformaation valkoiseksi ja mustaksi luottotietoinformaatioksi. Valkoinen vastaa suurin piirtein nykyiseksi positiiviseksi luottotietoinformaatioksi kutsuttua tietoa, millä tarkoitetaan muun muassa tietoja luottoa hakevien vakuuksista, yleisestä velkaantumistasosta, nykyisten velkojen takaisinmaksuajasta ja tulotasosta. Mustalla eli negatiivisella luottotietoinformaatiolla taas tarkoitetaan tietoja pelkistä maksuhäiriöistä. Positiivisia luottotietoja kerätään lähes jokaisessa Euroopan unionin maassa Ranskaa lukuun ottamatta (Kontkanen, 2018, 29). Suomen nykyinen positiivisten luottotietojen järjestelmä on Suomen Asiakastieto Oy:n ylläpitämä ja se on kyselyperustainen eli kaikki tiedot kerätään kuluttajan toimeksiannosta tapauskohtaisesti. Tämä eroaa useiden muiden maiden käytännöstä siten, että luottoa hakevien tietoja ei tallenneta rekisteriin erikseen eikä niitä pidetä jatkuvasti ajan tasalla. Asiakastiedon järjestelmästä löytyy 41 eri luotonmyöntäjää (Suomen Asiakastieto Oy, 2019b). Sieltä kuitenkin löytyvät markkinaosuudella mitattuna Suomen 12 suurimmasta luottolaitoksesta vain Säästöpankkiryhmä, Aktia Bank ja POP-pankkiryhmä (Suomen Pankki 2018).

Suurimmista rahoituslaitoksista OP-ryhmä (Pölönen, 2018), Nordea (Nordea, 2019) ja Danske Bank (Danske Bank, 2018) ovat kaikki kannattaneet positiivisen luottorekisterin perustamista. Lisäksi pankkeja edustava etujärjestö Finanssiala ry on kannattanut positiivisen luottorekisterin perustamista (Finanssiala ry, 2019). 12 suurimman rahoituslaitoksen ulkopuolelta esimerkiksi Ferratum Finland Oy (Ferratum, 2018) ja OPR-Finance Oy (OPR-Finance, 2018) kannattavat positiivisen luottorekisterin perustamista.

1.1 Tutkimusongelma ja -tavoitteet

Tämän tutkimuksen ensisijaisena tavoitteena on selvittää miten positiivinen luottorekisteri vaikuttaisi rahoituslaitosten liiketoimintaan Suomessa. Tutkimuksessa pyritään selvittämään esimerkiksi, uskovatko rahoituslaitokset positiivisen luottorekisterin vähentävän omia luottotappioitaan ja mahdollistaako se paremman luottojen ehtojen tarjoamisen asiakkailleen.

Aiemmat aiheesta tehdyt empiiriset tutkimukset (Galindo & Miller, 2002, Jappelli & Pagano, 2003, Behr & Sonnevold, 2012, Doblaz-Madrid & Minetti, 2013) osoittavat luottotietojen jakamisen vähentävän muun muassa rahoituslaitosten luottotappioita, maksuhäiriöiden määrää sekä luottojen takaisinmaksuaikaa. Hahmin ja Leen (2011) tekemässä tutkimuksessa havaittiin, että positiivisen luottotietoinformaation käyttö päätöksenteossa vähensi maksuhäiriöiden määrää sitä käyttävissä rahoituslaitoksissa. Näistä tutkimuksista on otettava huomioon se, että ne ovat kaikki tehty kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmin. Oma tutkimukseni lähestyy aihetta kvalitatiivisen tutkimuksen näkökulmasta ja siinä tarkastellaan nimenomaan rahoituslaitosten näkökulmaa ja pyritään löytämään asioita, joita ei voi kvantitatiivisesti mitata tai ei olla tutkittu kuten sitä, miten positiivinen luottorekisteri vaikuttaisi rahoituslaitosten asiakkaisiin ja heidän valikoitumiseen. Lisäksi aihetta ei ole tutkittu paljoa Suomessa. Tutkimuksessa on kuitenkin otettava huomioon, että tietyt siinä esitetyt rahoituslaitosten näkökulmat ovat luettavissa spekulatiivisiksi, koska kaikilla haastattelemillani rahoituslaitoksilla ei ole tällä hetkellä kokemuksia positiivisen luottorekisterin käytöstä. Voidaan silti olettaa, että rahoituslaitokset ovat perehtyneet asiaan varautuakseen tulevaan ja niiden vastaukset perustuvat harkittuun analyysiin.

Tutkimuskysymyksiksi asetetaan:

1. *Millaisena keinona rahoituslaitokset näkevät positiivisen luottorekisterin oman liiketoimintansa edistämiseksi?*
2. *Millaisena keinona rahoituslaitokset näkevät positiivisen luottorekisterin yksityishenkilöiden ylivelkaantumisen estämiseksi?*
3. *Miten rahoituslaitosten suhtautuminen suunnitteilla olevaan valtion viranomaisen ylläpitämään positiiviseen luottorekisteriin ja siihen kerättäviin tietoihin eroavat toisistaan?*

Toisella tutkimuskysymyksellä pyritään tarkastelemaan, uskovatko rahoituslaitokset positiivisen luottorekisterin vähentävän kansalaisten ylivelkaantumista. Voidaan olettaa, että kansalaisten ylivelkaantumisen väheneminen näkyy positiivisesti rahoituslaitosten liiketoiminnassa, siten että useampi kansalainen pääsee mukaan luottomarkkinoille, kun heidän oma taloudellinen tilanteensa sallii paremmin luoton ottamisen. Kolmannella tutkimuskysymyksellä pyritään tutkimaan, miten rahoituslaitokset suhtautuvat suunnitteilla olevaan valtion viranomaisen ylläpitävään positiiviseen rekisteriin ja siihen kerättäviin tietoihin. Asiaa on mielenkiintoista tarkastella, koska nykyisessä yksityisessä positiivisessa luottorekisterissä kaikki suuret rahoituslaitokset eivät ole mukana, joten voidaan tarkastella mitkä tekijät saavat nämä kuitenkin kannattamaan valtion ylläpitämän positiivisen luottorekisterin perustamista. Vaikka suuret rahoituslaitokset ovat esittäneet tukensa nykyiselle ehdotukselle, niin voidaan olettaa, että eriäviä näkemyksiä syntyy siitä, miten kattavaa informaatiota suunnitteilla olevaan järjestelmään kerätään. Nykyisessä Suomen Asiakastieto Oy:n järjestelmässä suuremmat rahoituslaitokset jakavat vähemmän informaatiota kuin pienemmät rahoituslaitokset (Suomen Asiakastieto Oy, 2019b).

1.2 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto, sekä tutkimuksen rajaukset

Tämä tutkimus on toteutettu kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen muodossa. Vastauksia esitettyihin tutkimuskysymyksiin pyrittiin löytämään haastattelemalla neljän eri suomalaisen rahoituslaitoksen edustajaa. Haastattelut toteutettiin temahaastattelun muodossa

marraskuussa 2019. Haastattelut nauhoitettiin ja ne litteroitiin, jonka jälkeen aineistosta pyrittiin löytämään vastaukset tutkimuskysymyksiin sisältöanalyysia käyttäen.

Suomessa toimi vuoden 2018 lopussa 255 luottolaitosta, joilla tarkoitetaan rahoituslaitoksia, joilla on Finanssivalvonnan toimilupa (Backström, 2019). Lisäksi Suomessa toimii useita rahoituslaitoksia, joilla ei ole Finanssivalvonnan toimilupaa. Näiden kaikkien haastattelemisen on mahdotonta tutkimuksen puitteissa, joten tutkimus on rajattava muutamaaan rahoituslaitokseen. Esimerkkirahoituslaitokset on valittu niin, että niistä löytyy sellaisia rahoituslaitoksia, joilla on kokemuksia positiivisen luottorekisterin käytöstä ja sellaisia, joilla ei. Lisäksi kaikki haastateltavat rahoituslaitokset ovat kaikki luettavissa merkittäviksi toimijoiksi alalla, joten voidaan olettaa niiden perehtyneen asiaan pieniä rahoituslaitoksia tarkemmin.

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen toisessa kappaleessa tarkastellaan tutkimuksen teoreettista viitekehystä. ja analysoidaan aikaisempia empiirisiä tutkimuksia aiheesta. Kolmannessa kappaleessa tarkastellaan luottotietojen keruuta Suomessa sekä muualla Euroopan unionissa. Neljännessä kappaleessa eli empiriaosassa käydään läpi tutkimusta varten suoritettuja haastatteluja sekä niiden tuloksia. Viidennessä kappaleessa eli johtopäätöksissä pyritään kokoamaan tulokset yhteen ja peilaamaan niitä aiempiin tutkimuksiin, sekä pohditaan mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

2. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

Tässä kappaleessa käsitellään tiedon epäsymmetristä jakautumista, jota voidaan pitää keskeisenä käsitteenä luottotoimintaa käsitellessä. Aluksi tarkastellaan käsitteen määritelmää ja sen jälkeen, miten sen ilmentyminen vaikuttaa luottomarkkinoiden toimintaan. Lisäksi tässä kappaleessa tarkastellaan aiempia empiirisiä tutkimuksia luottorekistereistä ja kootaan niiden tulokset yhteen.

2.1 Tiedon epäsymmetrinen jakautuminen

Tiedon epäsymmetristä jakautumista markkinoilla on käsitelty jo pitkään. Arrow (1963, 146) esitti, että vakuutusmarkkinoilla vallitsee eräänlainen ”moraalikato”, minkä seurauksena sairausvakuutuksen ottaneet ihmiset käyttävät enemmän terveystalvveluja kuin ihmiset ilman sairausvakuutusta, koska he ovat enemmän suojassa riskiltä. Riski tässä tapauksessa on turha rahan kulutus lääkäriin vastaanotolla käyntiin. Tämän estämiseksi vakuutusyhtiöt ovat säädelleet erilaisia omavastuuosuuksia sopimuksiinsa. Akerlof (1970, 492-494) esitti, että yli 65-vuotiaiden ihmisten kohdalla tapahtuu sairausvakuutusmarkkinoilla haitallista valikoitumista tiedon epäsymmetrisen jakautumisen takia. Tämä haitallinen valikoituminen syntyy siten, että yli 65-vuotiaille ihmisille tarjotaan automaattisesti kallista vakuutus sopimusta riippumatta heidän todellisesta terveydentilastaan, koska tämän ikäisillä asiakkailta on paljon parempi kuva omasta terveydentilastaan kuin vakuutusyhtiöillä. Lopulta tämä johtaa siihen, että kukaan perusterve tai normaalia terveempi yli 65-vuotias ei osta sairausvakuutusta vaan markkinoille jää vain vakuutusyhtiöille epäedullisia asiakkaita, minkä seurauksena markkinat kuihtuvat täysin.

Myöhemmässä tutkimuksessa vakuutusmarkkinoista Rothschild ja Stiglitz (1976, 629) totesivat, että vakuutusmarkkinoilla ei välttämättä pystytä pääsemään kilpailutasapainoon ja jos sellaiseen onnistutaan pääsemään, niin siinä on epätyypillisiä ominaisuuksia. Tämän seurauksena informaation jakaminen voisi auttaa pääsemään kilpailutasapainoon. Rothschildin ja Stiglitzin mallissa korkean riskin asiakkaat aiheuttavat olemassaolollaan ulkoisen haittavaikutuksen. Matalan riskin asiakkaille olisi hyödyksi, jos korkean riskin asiakkaita ei olisi, mutta korkean riskin asiakkaille matalan riskin asiakkaiden puuttuminen ei olisi hyödyksi.

Spence (1973) esitti ratkaisunaan epäsymmetrisen informaation ongelmaan signaloinnin. Signaloinnilla hän tarkoittaa tilannetta, jossa enemmän tietävä osapuoli antaa jonkin sortin signaalin vastapuolelle, joka kertoo heidän yhteensopivuudestaan. Artikkelissaan Spence esittää, että työmarkkinoilla esimerkiksi työnhakijan kouluttautuminen antaa signaalin työnantajalle, että hän on pätevä oppimaan työssä tarvittavia asioita nopeammin kuin kouluttautumaton henkilö. Samaa logiikkaa käyttäen Spencen mukaan millä tahansa markkinoilla signalointi voi toimia tapana lähestyä kilpailutasapainoa.

Stiglitz (1975) esittää omana ratkaisunaan epäsymmetrisen informaation ongelmaan seulonnan. Hän käsittää Spencen aikaisemmin esittämän signaloinnin osana tätä seulontaa. Seulonnalla tarkoitetaan tilannetta, jossa vähemmän tietävä osapuoli investoi johonkin seulontamenetelmään, minkä seurauksena pystytään arvioimaan enemmän tietävän osapuolen yksityistä informaatiota ja samalla kannustaa häntä jakamaan se. Baron ja Myerson (1982) käyttivät esimerkkinä seulonnasta tilannetta, jossa monopoliasemassa toimiva yritys jakaa lainsäätäjälle tietoa omista kustannuksistaan, minkä seurauksena lainsäätjä pystyy säätämään lain yhteiskunnan sosiaalisen hyvinvoinnin maksimoinniksi. Tällä voidaan estää esimerkiksi tilanne, jossa monopoliyritys joutuu irtisanomaan henkilökuntaansa liian tiukasta lainsäädännöstä johtuvan heikentyneen taloudellisen tilanteensa takia.

Myöhemmissä tutkimuksissa eräänä keinona tiedon epäsymmetrisen jakautumisen estämiseen on esitetty yritysten keskinäistä informaation jakamista. Vivesin (1990, 409-412) tutkimuksessa analysoitiin Yhdysvalloissa toimivien kauppayhdistysten roolia yritysten informaation jakamisessa. Nämä kauppayhdistykset kokoavat yhteen tietoja saman toimialan yrityksistä (jotka ovat maksaneet yhdistyksen jäsenmaksun) ja julkaisevat ne joko julkisesti tai vain kauppayhdistyksen jäsenille. Keskeisenä ongelmana tällaisessa toiminnassa on tilanne, jossa yritys haluaa säästää jäsenmaksusta ja odottaa vain saavansa muiden yritysten julkisesti julkaistun tiedon, jota käyttää hyödykseen omassa liiketoiminnassaan (ns. vapaamatkustajan ongelma). Vivesin mallissa näin menetteleminen muuttaa toimialan markkinoita epävarmemmiksi epätäydellisen informaation takia, minkä seurauksena markkinoille ei ilmesty uusia yrityksiä vaan kyseisen toimialan yritysten voitot pienenevät toimialan kilpailullisuuden vähentyessä ja toimiala kuihtuu.

Informaation jakamista on esitetty ratkaisuna tiedon epäsymmetrisen jakautumisen ongelmaan monilla eri yritystoiminnan osa-alueilla. Gal-Or ja Ghose (2005, 186-187) esittivät tutkimuksessaan, että yritysten liittoutuminen ns. ”tietoturva-alliansseihin” auttaa parantamaan kaikkien yritysten tietoturvaa, kun yritykset jakavat tietoja omista haavoittuvaisuuksistaan muille ja näin minimoivat mahdollisuuden tietomurtoihin. Taloudellista hyötyä nämä allianssit tuovat siten, että suuret korporaatiot suosivat niihin

kuuluvia jäseniä ja tietoturva-alan yritysten kasvu voi aiheuttaa seurannaisvaikutuksia muidenkin toimialojen yrityksille.

2.2 Tiedon epäsymmetrinen jakautuminen luottomarkkinoilla

Akerlof (1970, 498-499) mainitsee artikkelissaan Intian luottomarkkinat, joissa vaihtoehtona on lainata rahaa joko kaupungissa sijaitsevasta pankilta, jotka tarjoavat 6-10 prosentin korkoa luotoille tai kylien paikallisilta rahanlainaaajilta, jotka tarjoavat 15-50 prosentin korkoa luotoille. Nämä kylien paikalliset rahanlainaaajat pystyvät kilpailemaan pankkien kanssa vain siten, että heillä on paljon parempaa henkilökohtaista informaatiota asiakkaista ja heidän maksukyvyystään kuin pankeilla. Jaffeen ja Russellin (1975, 664) mukaan tiedon epäsymmetrinen jakautuminen voi johtaa kahteen eri tilanteeseen. Ensimmäisessä luottoja säännöstellään sen verran, että kaikki asiakkaat saavat vain rajoitetun määrän luottoa ja syntyy kilpailutasapaino, minkä seurauksena ei synny yhtään luottotappioita. Tässä tilanteessa kaikki asiakkaat eivät kuitenkaan saa itselleen optimaalista määrää luottoa. Vaihtoehtoisesti markkinat voivat alkaa aaltoilemaan epätasaisesti, jolloin luotonmyöntäjiä ilmaantuu markkinoille tekemään lyhyen aikavälin voittoja, mutta pitkällä aikavälillä joutuvat poistumaan markkinoilta. Stiglitz ja Weiss (1981, 408-409) esittävät, että luottomarkkinoilla, joissa kaikista asiakkaista on identtinen informaatio, epätäydellinen informaatio voi johtaa sellaiseen tilanteeseen, että luotonmyöntäjät joutuvat nostamaan luoton kustannuksia, minkä seurauksena luotonmyöntäjälle kannattavat asiakkaat jäävät ilman luottoa, vaikka heillä olisi varaa maksaa se pois. Vastaavasti luoton kustannukset joudutaan mahdollisesti laskemaan niin mataliksi, että ns. "riskiasiakkaat" saavat myös luottoa, joka voi koitua luottotappioksi luotonmyöntäjälle.

King (1985, 62, 74-75) esitti vastauksenaan Stiglitzin ja Weissin sekä Jaffeen ja Russellin teorioihin, että luoton säännöstelyä ei tapahdu kilpailutasapainossa, vaan syntyy eräänlainen "kiila" siihen väliin millaisen korkotason luotonmyöntäjät sekä luottoa hakevat ovat valmiita asettamaan luotolle. Kingin mallissa käytettiin englantilaisen Barclays-luottolaitoksen dataa, josta kävi ilmi, että kiila oli pienempi korkean korkotason aikana, jolloin pienempi osa ihmisistä käytti luottoa. Kingin mallissa kiila myös korreloi positiivisesti Ison-Britannian

työttömyysprosentin kanssa, minkä seurauksena se kasvoi, kun työttömyys oli nousussa, koska se antoi huonon kuvan tulevaisuuden mahdollisuuksista.

Pagano ja Jappelli (1993, 1694) osoittivat, että luottotietojen jakaminen luotonmyöntäjien kesken johtaa luottotietoja jakavien yritysten kasvuun, koska se mahdollistaa paremman informaation keruun asiakkaista. Luotonmyöntäjät pystyvät näin paremmin arvioimaan heille entuudestaan tuntemattoman asiakkaan maksuvalmiuden. Luottotietorekisterejä voidaan siis pitää eräänä tapana vähentää haitallista valikoitumista. Luottotietojen jakaminen tapahtuu tässä mallissa endogeenisesti eli ilman luottomarkkinoiden ulkopuolisen toimijan intervention tarvetta. Eräs luottotietojen jakamisen hyödyistä on estää informaatiomonopolin synty. Tällainen monopoli voi syntyä, jos jollain luotonmyöntäjällä on paljon tietoa joidenkin tiettyjen pitkäaikaisten asiakkaiden maksuvalmiudesta, mikä mahdollistaa luotonmyöntäjän yleisen korkotason nostamisen (Padilla & Pagano, 1997, 227).

Pagano ja Jappelli (1993, 1701, 1710) luokittelivat aikaisemmassa tutkimuksessaan luottotietotoiminnan luonnolliseksi monopoliksi perustellen sitä sillä, että heidän luomassaan mallissa jokainen informaatiota jakava pankki hyötyy uusien pankkien liittymisestä luottojärjestelmään. Näin luottotietotoiminta keskittyy vain muutamalle suurelle toimijalle, jotka onnistuvat keräämään eniten pankkeja järjestelmäänsä. Myös reaali maailman esimerkit puoltavat tätä näkemystä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa 1950-luvulla erilaisia luottotietoja tarjoavia yrityksiä oli yli 1 700 ja Australiassa samaan aikaan niitä oli 30. Paganon ja Jappellin tutkimuksen tekohetkellä vuonna 1990 luottotietoja tarjoavien yritysten määrä oli supistunut Yhdysvalloissa kolmeen suureen toimijaan ja Australiassa yhteen suureen toimijaan.

Padilla ja Pagano (1997, 1978-1979) kuvaavat maksuhäiriöiden jakamista luottorekisterin avulla eräänlaisena kurinpitotyökaluna, jolla rankaistaan maksuhäiriöisiä korkeammalla korkotasolla tulevaisuudessa. Tämän uskotaan motivoivan luottoa saaneiden asiakkaiden ponnisteluja maksaa velkansa, mikä johtaa pienempiin luottotappioiden määrään ja luottotoiminnan lisääntymiseen. Padillan ja Paganon (2000, 1979) mukaan positiivisten luottotietojen jakaminen saattaa itse asiassa vähentää ns. korkean tason luotonhakijan motivaatiota maksaa luottonsa takaisin, sillä maksuhäiriömerkintä ei välttämättä estä uuden luoton myöntämistä, jos muut positiivisiksi luokiteltavat tiedot ovat luotonmyöntäjälle

sopivia. Tällöin hänen kannustimensa välttää maksuhäiriöitä ei ole korkeampi kuin tilanteessa, jossa tietoa maksuhäiriöistä ei jaeta.

Vercammen (1995, 462) analysoi tutkimuksessaan luottotietojen ”mainevaikutuksia”, joiden hän uskoi olevan laskevia asiakassuhteen kehittyessä. Nämä mainevaikutukset ovat vahvimmillaan juuri silloin, kun luotonhakija on vielä tuntematon luotonmyöntäjälle, jolloin kaikki lisäinformaatio asiakkaan maksuvalmiudesta on hyödyksi luotonmyöntäjälle. Ajan kuluessa tämä aiempi maine voi siten osoittautua vääräksi, kun luotonmyöntäjä saa omaa tarkempaa tietoa asiakkaan maksuvalmiudesta. Barron ja Staten (2003) loivat mallin, jossa simuloitiin Australian luottomarkkinoita Yhdysvaltain luottomarkkinoiden tiedoilla, jotka sisälsivät pääosin positiivista informaatiota luotonhakijoista. Tässä mallissa oli poistettu kaikki tiedot mitä Australian silloisen lainsäädännön puitteissa ei voinut kerätä luottoa hakevista eli jäljelle jäi vain negatiivista informaatiota. Simulaation seurauksena luottojen määrät vähenivät 11 prosentilla ja maksuhäiriöiden määrät kasvoivat 76 prosentilla.

2.3 Aikaisemmat empiiriset tutkimukset luottorekistereistä

Jappellin ja Paganon (2002, 2039-2040) tekemässä tutkimuksessa havaittiin, että luottomarkkinoiden suuruus on yhteydessä informaation jakamiseen. Niissä maissa, joissa informaatiota jaetaan rahoituslaitosten välillä luottomarkkinat ovat suhteessa tuplasti suurempia kuin niissä maissa, joissa informaatiota ei jaeta. Tutkimuksessa ei havaittu merkittävää eroa sen välillä onko kerättävä luottoinformaatio negatiivista vai positiivista. Informaation jakaminen myös vähentää merkittävästi rahoituslaitosten luottoriskiä. Tutkimuksessa myös todettiin, että valtion ylläpitämien luottorekisterien perustamista motivoi merkittävästi se, että ne toimivat ikään kuin substituutteina yksityisille luottorekistereille, joita luottomarkkinat eivät olleet itse saaneet aikaan. Toisena syynä oli moraalikadon estäminen, joka on johtunut valtioiden heikosta rahoituslaitosten intressien suojaamisesta. Djankov, McLiesh ja Shleifer (2007) havaitsivat tutkimuksessaan, että maiden vauraus sekä yksityisen luoton suhde maiden BKT:seen korreloi positiivisesti luotonmyöntäjien oikeuksien ja yksityisten luottorekisterien olemassaolon kanssa. Tutkimuksessa on myös hyväksikäytetty aikasarja-aineistoa, jonka avulla on saatu selville, että

luotonmyöntäjien oikeuksien lisääminen ja luottorekisterien perustaminen on kasvattanut yksityisen luoton suhdetta maiden BKT:seen pitkällä aikavälillä.

Galindo ja Miller (2001, 14) havaitsivat tutkimuksessaan, että Latalaisen Amerikan maissa informaation määrä luottorekisterissä korreloi positiivisesti yritysten taloudellisen menestyksen kanssa. Mitä kattavampi määrä luottorekisterissä on tietoa luottoa anoneista, sitä vähemmän taloudellisia ongelmia kyseisen maan yrityksillä on. Luottorekisterit ovat vähentäneet näissä maissa merkittävästi yritysten tarvetta oman sisäisen pääoman käyttöön taloudellisissa investoinneissa. Mylenkon ja Loven (2003, 22-23) tutkimus löysi eroja niiden maiden välillä, joissa on valtion ylläpitämä luottorekisteri ja niiden, joissa luottorekisteriä ylläpitää yksityinen taho. Niissä maissa, joissa on yksityisen tahon ylläpitämä luottorekisteri, yrityksillä on vähemmän taloudellisia ongelmia ja suurempi määrä vierasta pääomaa taseessaan. Yksityiset luottorekisterit myös paransivat pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia saada ulkopuolista rahoitusta. Valtion ylläpitämällä luottorekisterillä taasen ei ole merkittävää vaikutusta yritysten rahoitukseen. Niillä kuitenkin ajateltiin olevan muita rooleja mihin yksityisen toimijan ylläpitämällä luottorekisterillä ei ole valtuuksia, kuten luottomarkkinoiden sääntelyn auttaminen ja valvominen sekä systemaattisten kriisien estäminen.

Behr ja Sonnevald (2012) tulivat tutkimuksessaan johtopäätökseen, että valtion ylläpitämä luottorekisteri vähensi Albaniassa käyttöönottonsa jälkeen maksuhäiriömerkintöjä 35 prosenttia. Toisaalta se ei vaikuttanut luottojen korkoihin tai saatavuuteen mitenkään. Maksuhäiriömerkintöjen vähenemistä perusteltiin tässä tutkimuksessa luottorekisterin mukanaan tuomalla kurinpitotyökalulla, eikä sillä, että lainaa anovia olisi seulottu paremmin. Hahmin ja Leen (2011) tekemä case-tutkimus Etelä-Korean luottomarkkinoista paljastaa, että kahden muuten identtisen luottoa myöntävän pankin välillä on eroa sen mukaan, millaisia luottotietoja ne jakavat asiakkaistaan muiden pankkien kanssa. Korkeamman luottoriskin asiakkaat käyttävät yksinomaan vain negatiivista informaatiota jakavaa pankkia, koska ne arvioivat asiakkaan luottoriskitason positiivista informaatiota jakavaa pankkia huonommin. Vain negatiivista informaatiota käyttävillä pankeilla on myös suurempi taloudellinen riski taantuman aikana, koska taantuman nähdään vahvistavan haitallisen valikoitumisen ongelmaa. Doblás-Madrid ja Minetti (2012, 199, 202) totesivat tutkimuksessaan, että

luottotietorekisteriin liittyneet rahoituslaitokset kokivat pudotuksen sekä yrityksille suunnattujen luottojen takaisinmaksuajassa, että maksuhäiriöiden määrässä. Kyseisen rekisteriin kerättiin myös positiivisia tietoja luottoa hakeneista yrityksistä, kuten niiden työntekijöiden määrä ja tietoja aiemmasta maksuhistoriasta.

Yhteenveto empiirisistä tutkimuksista on koottu taulukkoon 1. Tutkimuksissa tutkittavat kohteet ja niiden otokset vaihtelevat melko paljon eri tutkimusten välillä, mutta yhteenvetona niistä voidaan sanoa, että tiedon jakaminen on vaikuttanut positiivisesti rahoituslaitosten liiketoimintaan sekä vähentänyt yksityishenkilöiden ja yritysten takaisinmaksuongelmia suurimmassa osassa tapauksista. Ei voida oikeastaan sanoa, että missään tilanteessa tiedon jakamisesta on ollut haittaa, mutta esimerkiksi Behrin ja Sonnevaldin tutkimuksessa luottorekisterin käyttöönotolla ei nähty olevan mitään merkittäviä vaikutuksia tiettyihin tutkittaviin kohteisiin.

Taulukko 1. Yhteenveto aiemmista empiirisistä tutkimuksista luottorekistereistä

Tekijä(t) & vuosi	Tutkittavat kohteet	Luottotietojen jakamisen toimivuuden mittari	Otos	Tutkimustulokset
Jappelli ja Pagano (2002)	Eri maiden yksityiset ja julkiset luottorekisterit ja niiden informaation kattavuus	Informaation jakamisen suhde pankkien lainaaminen/BKT-mittariin ja luottoriskiin	43 eri maata	Informaation jakaminen korreloi positiivisesti pankkien lainaaminen/BKT-mittarin ja luottoriskin vähenemisen kanssa
Djankov et al. (2007)	Eri maiden yksityiset ja julkiset luottorekisterit ja niiden informaation kattavuus	Yksityisen luoton suhde BKT:seen	129 eri maata	Luotonmyöntäjien kattavat oikeudet ja luottorekisterin olemassaolo korreloi positiivisesti yksityisen luoton suhteeseen BKT:seen.

Galindo ja Miller (2002)	Latinalaisen Amerikan maat ja niiden luottorekisterit	Lainan suhde pääomaan verrattuna luottorekisterien kehityksen indeksiin	17 valtion ja 30 yksityisen toimijan ylläpitämää luottorekisteriä	Luottorekisterien informaation kattavuus korreloi positiivisesti yritysten taloudellisten menestyksen kanssa Latinalaisessa Amerikassa.
Mylenko ja Love (2003)	Yritykset ja luottorekisterien vaikutus niiden toimintaan	Yritysten itsekokemien taloudellisten ongelmien suhde luottorekisterien tyyppiin	5 000 yritystä 52 eri maassa	Yksityisen tahon ylläpitämä luottorekisteri korreloi positiivisesti taloudellisten ongelmien vähäisyyden kanssa.
Behr ja Sonnevold (2012)	Luottorekisterin käyttöönoton vaikutus rahoituslaitosten toimintaan Albaniassa	Luottorekisterin käyttöönoton vaikutus maksuhäiriöiden määrään sekä luottojen korkoihin ja saatavuuteen	55 778 erillistä luottohakemusta	Luottorekisterin käyttöönotto korreloi positiivisesti maksuhäiriöiden vähentymisen kanssa. Se ei korreloinut mitenkään luottojen korkojen tai saatavuuden kanssa.
Hahm ja Lee (2011)	Positiivisen ja negatiivisen luottotietoinformaation vaikutus pankkien toimintaan Etelä-Koreassa	Maksuhäiriöiden määrä pankeissa, joissa toisessa käytettiin vain negatiivista ja toisessa sekä positiivista että negatiivista luottotietoinformaatiota päätöksenteossa	1 762 646 erillistä luotonhakijaa	Positiivisen luottotietoinformaation käyttö päätöksenteossa negatiivisen luottotietoinformaation rinnalla korreloi positiivisesti

				maksuhäiriöiden vähentymisen kanssa.
Doblas-Madrid ja Minetti (2013)	Luottorekisteriin liittymisen vaikutukset rahoituslaitosten asiakkaiden luottojen takaisinmaksuaikoihin ja maksuhäiriöihin	Keskimääräinen luottojen takaisinmaksuaika ja maksuhäiriöiden määrä ennen ja jälkeen luottorekisteriin liittymisen	28 623 luottosopimusta 15 rahoituslaitokselta	Luottorekisteriin liittyminen vähensi luottolaitosten asiakkaiden luottojen keskimääräistä takaisinmaksuaikaa ja maksuhäiriöiden määrää.

3. Luottotietojen keruu Suomessa ja muualla Euroopan unionissa

Suomessa on tällä hetkellä kaksi eri luottotietoa keräävää yritystä, jotka ovat Suomen Asiakastieto Oy ja Bisnode Oy (Takuusäätiö, 2019). Tällä hetkellä luottotietolain 4. luvun 12. §:n sallimat luottotietorekisteriin talletettavat henkilön yksilöintitiedot ovat nimi, yhteystiedot, henkilötunnus, yrityskytkenät, tieto toimintakelpoisuudesta sekä mahdolliset henkilön itsensä ilmoittamat luottotiedot. Luottotietolain 4. luvun 13. §:n sallimat luottotietorekisteriin talletettavat henkilön luottotiedot ovat konkurssia koskevat tiedot, velkajärjestelytiedot, viranomaisen toteamat maksuhäiriötiedot, ulosottotiedot, velkojan ilmoittamat tai velallisen tunnustamat maksuhäiriötiedot, kuulustustiedot, tiedot suorituksen maksamisesta sekä luottokelpoisuuden arviointitieto. (Luottotietolaki, 527/2007) Liitteestä 1 löytyy Bisnode Oy:n esimerkkiraportti, jossa nähdään nykyisen luottotietolain puitteissa kerätyn luottotietoraportin sisältö käytännössä.

3.1 Positiivisten luottotietojen keruu Suomessa

Luottotietolain 1. luvun 6 §:ssä säädetään, että luottotietoina saa käyttää vain sellaisia tietoja, jotka on saatu luotettavista lähteistä ja jotka ovat tarpeellisia ja asianmukaisia kuvaamaan rekisteröidyn maksukykyä tai maksuhalukkuutta taikka kykyä vastata sitoumuksistaan. Nämä

tiedot on hankittava rekisteröidyltä itseltään, luottotietorekisteristä taikka niistä viranomaisten rekistereistä, joihin kyseisiä tietoja talletetaan yleistä käyttöä varten, jollei oikeudesta tietojen käyttöön säädetä laissa tai määrätä lain nojalla tehdyssä päätöksessä. Tämä ei kuitenkaan estä luotonantajaa käyttämästä sellaisia rekisteröidyn taloudellista asemaa ja maksukäyttäytymistä koskevia henkilötietoja, joita luotonantaja on saanut itsensä ja rekisteröidyn välisen asiakassuhteen perusteella ja jotka on lainmukaisesti talletettu luotonantajan asiakasrekisteriin. (Luottotietolaki, 527/2007) Nykyisessä tilanteessa positiivisten luottotietojen keräämiseen siis tarvitaan rekisteröidyn suostumus.

Nykyisistä Suomen luottotietoja keräävistä yrityksistä Suomen Asiakastiedolla on oma positiivisia luottotietoja välittävä järjestelmä. Järjestelmään kerätään tietoja vain asiakkaan suostumuksella ja niitä luovutetaan luotonantajille vain heidän toimeksiannostaan. Suomen Asiakastiedon järjestelmään kerätyt positiiviset tiedot on koottu taulukkoon 2. Osa järjestelmään tietojen luovuttavista yrityksistä luovuttaa sinne suppeamman osan tiedoistaan kuin toiset, mikä on merkitty taulukkoon. (Suomen Asiakastieto, 2019b)

Taulukko 2. Suomen Asiakastieto Oy:n positiiviseen järjestelmään kerättävät tiedot (mukailen, Suomen Asiakastieto Oy, 2019b)

Välitettävä tieto	Kerätään kaikilta järjestelmään osallistuvilta yrityksiltä
Henkilön lainojen kokonaismäärä järjestelmää käyttäviltä yrityksistä	Kyllä
Henkilön luottojen lukumäärä	Kyllä
Kuinka suureen osaan lainoista kohdistuu yli 60 päivän maksuviive	Kyllä
Summa, jonka henkilö lyhentää luottojaan kuukaudessa	Kyllä
Luottojen tyyppi eriteltyinä (vakuudeton, vakuudellinen, limiitti)	Ei
Limittiluottojen luottoraja	Ei

Vuoden aikana myönnettyjen luottojen määrä	Ei
Yhteisvastuullisten luottojen määrä	Ei
Uusimman ja vanhimman luoton alkupäivämäärät	Ei
Hakijan ilmoittamat vuositulot	Ei

3.2 Positiivisten luottotietojen keruu muualla Euroopan unionissa

Tutkimuksen kannalta on oleellista analysoida miten ja missä mittakaavassa positiivisia luottotietoja kerätään muualla Euroopan unionissa. Lisäksi samalla voidaan tarkastella esimerkkejä erilaisista luottotietojen keruujärjestelmistä, jotka vaihtelevat merkittävästi Euroopan unionin sisällä. Tarkasteltava alue on rajattu Euroopan unioniin, koska esimerkiksi Euroopan unionin direktiivi kulutusluottosopimuksista luo lainsäädännöllisen pohjan luottomarkkinoiden toiminnalle (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/48/EY).

Vuonna 2017 ACCIS:n (Association of Consumer Credit Information Suppliers) tekemässä kyselyssä Suomi oli ainoa kyselyyn vastanneista 18 Euroopan unionin maasta, jonka luottotietorekisteriin ei tallenneta jonkin sortin positiivisia luottotietoja luottoa hakeneista. Se oli myös kyselyssä maista se, jonka luottotietorekisterillä on vähiten eri tiedonlähteitä (3, jotka ovat pelkästään viranomaisten julkisia rekisterejä). Esimerkiksi Isossa-Britanniassa ja Saksassa eri tiedonlähteitä on 21 ja niihin kuuluvat muun muassa teleoperaattorit, sähkön- ja vedenjakeluyhtiöt sekä vakuutusyhtiöt, jotka jakavat omia tietojaan luotonhakijasta luottotietorekistereille. Yleensä eri palveluntarjoajien jakamat laskutustiedot keskittyvät kuitenkin negatiiviseen informaatioon, lähinnä rahoituslaitokset jakavat positiivista informaatiota luotonhakijasta. (ACCIS, 2018) Monissa maissa näistä tiedoista luottorekisterit laskevat erillisen luottopisteytyksen (ns. ”credit score”) auttamaan luotonmyöntäjiä arvioimaan luotonhakijan luottokelpoisuutta. Yleensä yksityiset luottorekisterit laskevat luottopisteytyksen kolmen eri muuttujan avulla: aikaisemmat maksuhäiriöt, positiivinen informaatio luotonhakijasta ja aikaisemmat rekisteriin tehdyt kyselyt. (Maailmanpankki, 2019, 85)

Ruotsissa positiivisia luottotietoja on voitu kerätä jo usean vuosikymmenen ajan. Ruotsissa on vain yksi toimija UC Ab, joka kerää positiivisia luottotietoja luotonmyöntäjiltä. Järjestelmä perustuu vastavuoroisuuteen, jossa luotonmyöntäjät saavat tietoja vain, jos luovuttavat itse tietoja tietokantaan. Järjestelmään kerätään luottojen ja niissä mahdollisesti tapahtuneiden maksuhäiriöiden lisäksi tietoa luotonhakijoiden tuloista ja varallisuudesta. Luotonmyöntäjällä on mahdollisuus saada tiedot luottokorteista, asuntoluotoista, osamaksuluotoista sekä vakuudettomista luotoista. Näistä tiedoista ilmenee luoton jäljellä oleva määrä sekä luoton määrän kehitys viimeisen 12 kuukauden aikana. Lisäksi niistä ilmenee luottojen lukumäärä kultakin luotonmyöntäjältä siten, että luotonmyöntäjien nimi ei kuitenkaan paljastu tiedoista. (Kontkanen, 2018, 24-25) Italiassa luottorekisteri on julkisen vallan ylläpitämä ja se perustettiin Italian keskuspankin yhteyteen 1960-luvulla tavoitteenaan auttaa finanssivalvonnan tehtävissä. Näihin tehtäviin kuuluu tukea Italian keskuspankkia finanssipolitiikassa, rahoituslaitosten valvonnassa, riskien hallinnassa sekä tutkimusten tekemisessä. Lisäksi se tarjoaa konsultaatio- ja tietopalveluja rahoituslaitoksille sekä muille sidosryhmille. Italiassa julkisen vallan ylläpitämään luottorekisteriin merkittävien luottojen alarajana on 25 000 euroa. Sitä pienemmät luotot merkitään yksityisten toimijoiden ylläpitämiin luottorekistereihin. (Maailmanpankki, 2019, 113) Italiassa luottosopimuksesta rekisteröidään alkuperäinen luottosumma, jäljellä oleva luottosumma, lainan kestoaika ja lainan takaisinmaksuaikataulu sekä tieto luoton takaisinmaksamisesta ajallaan (Kontkanen, 2018, 25).

Belgiassa toimii yksityisten luottorekisterien lisäksi kaksi erillistä valtion ylläpitämää luottorekisteriä, joista toinen on suunnattu yksityishenkilöille ja toinen yrityksille. Yksityishenkilöille suunnattuun rekisteriin voidaan kerätä negatiivisten tietojen lisäksi tietoja henkilön velan määrästä, luotoista, maksuaikataulusta sekä mahdollisista maksuhelputuksista. (Kontkanen 2018, 25) Rekisterin tarkoituksena on yrittää estää yksityishenkilöiden ylivelkaantumista ja kaikilla luotonmyöntäjillä on lain mukainen velvollisuus konsultoida sitä ennen luoton myöntämistä (National Bank of Belgium, 2019). Portugalissa toimii Portugalin keskuspankin hallinnoima luottorekisteri, jossa on myös positiivisia luottotietoja. Luotoista tallennetaan tiedot muun muassa niiden tyypeistä, lainan alkuperäisestä sekä jäljellä olevasta määrästä, mahdollisista vakuuksista ja niiden arvosta,

mahdollisista takaajista sekä päivien lukumäärä, jos laina erääntyy. Rekisteriin ilmoitettavien luottojen alaraja on 50 euroa, minkä takia se kattaa lähes koko Portugalin väestön. (Cadete de Matos, 2015)

4. Tutkimusprosessi ja -tulokset

Tämän kappaleen alussa esitellään tutkimuksessa käytetty tutkimusmenetelmä sekä tutkimusaineisto ja kuvaillaan tutkimusprosessia kokonaisuutena. Sen jälkeen esitellään tutkimuksen tulokset.

4.1 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

Tämä tutkimus on toteutettu kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen muodossa. Kaikki tutkimuksessa käytetty aineisto on kerätty pelkästään tätä tutkimusta varten, joten se on käsiteltävissä primääriaineistoksi. Aineistonkeruumenetelmänä on käytetty teemahaastattelua, jonka kysymykset on laadittu pohjautuen tutkimuksen teoriaosioon. Teoriaosiossa merkittävimmiksi ongelmiksi esiin nousivat tiedon epäsymmetrinen jakautuminen ja haitallinen valikoituminen luottotoiminnassa, joita informaation jakamisen luotonhakijoista ja heidän luotoistaan on tulkittu vähentävän. Eräänä keinona informaation jakamiseen on nähty luottotietojen jakaminen luotonmyöntäjien kesken. Empiiriset tutkimukset aiheesta puoltavat tätä näkemystä ja niissä luottotietojen jakamisen on nähty vähentävän rahoituslaitosten asiakkaiden maksuhäiriöitä ja parantavan luottomarkkinoiden toimintaa. Tätä vaikutusta on vahventanut informaation kattavuus eli jos ns. negatiivisten luottotietojen eli maksuhäiriötietojen rinnalla on kerätty ns. positiivisia luottotietoja eli esimerkiksi tietoja luotonhakijan aiemmista luotoista ja tuloista. Lisäksi haastattelulomakkeessa on kysymyksiä liittyen Suomen luottomarkkinoiden tilanteeseen ja kuinka suunnitteilla oleva rekisteri voisi muuttaa sitä.

Teemahaastattelua voidaan pitää parhaana vaihtoehtona aineiston keruuseen, kun odotettavissa on monitahoisesti ja moniin suuntiin viittavia vastauksia. Lisäksi sillä voidaan syventää saatavia tietoja esimerkiksi jatkokysymyksiä esittämällä. (Hirsjärvi & Hurme, 2015, 35) Kysymykset on yhdistetty haastattelulomakkeeseen (Liite 2.), joka lähetettiin jokaiselle

haastateltavalle noin viikkoa ennen varsinaista haastattelua sähköpostilla, jotta haastateltavat pystyisivät paremmin valmistautumaan haastatteluun. Jokaiselle haastateltavalle on esitetty samat haastattelulomakkeessa esitetyt kysymykset samassa järjestyksessä, mutta kysymysten sanamuoto tai haastattelun aikana heränneet jatkokysymykset ovat voineet vaihdella haastateltavien välillä. Haastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen ne litteroitiin haastattelun parempaa analysointia varten. Haastattelun litterointi lähetettiin vielä haastattelun jälkeen haastateltaville, jotta he pystyivät korjaamaan lausuntojaan ja ilmoittamaan, jos haastattelussa oli jotain informaatiota, mitä he eivät halunneet julkiseksi.

Tutkimusta varten haastateltiin neljän eri rahoituslaitoksen edustajaa. Kaikki haastateltavat rahoituslaitokset ovat laskettavissa merkittäviksi toimijoiksi alallaan ja kuuluvat markkinaosuudeltaan Suomen 12 suurimman luottolaitoksen joukkoon (Suomen Pankki 2018). Haastattelut toteutettiin anonyymisti, eikä tutkimuksessa tule ilmi mitään haastateltavien henkilöllisyyteen tai heidän edustamiensa rahoituslaitosten identiteettiin liittyvää oleellisten taustatietojen lisäksi. Haastateltaville rahoituslaitoksille arvottiin kirjain A:n ja D:n välillä, joilla niihin tästä hetkestä lähtien viitataan. Haastatteluista kolme toteutettiin puhelimen tai Skypen välityksellä ja yksi kasvotusten. Haastattelutilanteissa ei ollut läsnä ketään muita kuin haastateltava ja haastattelija. Haastattelut toteutettiin marraskuun 2019 aikana ja ne olivat pituudeltaan 20-30 minuuttia. Oleelliset taustatiedot haastateltavien rahoituslaitosten edustajista on kerätty taulukkoon 3. Oleellisiksi taustatiedoiksi valikoitui tässä tutkimuksessa kokemus finanssialalla sekä edustamassaan yrityksessä, koska niiden katsottiin luovan pohjan yritysten edustajien asiantuntevuudelle ja lisäksi tarkemman työkuva esittely voisi johtaa liian tunnistettaviin tietoihin haastateltavien henkilöllisyydestä. Jokaiselle haastateltavalle positiivisen luottorekisterin käsite, sekä positiivisten luottotietojen keruu olivat entuudestaan tuttuja aiheita, ja jokainen haastateltava arvioi olleensa tekemisissä kyseisten aiheiden kanssa noin 5-6 vuotta eli rahoituslaitos D:tä lainaten ”*niin pitkään kuin tästä aiheesta on käyty aktiivisemmin keskustelua*”.

Taulukko 3. Oleelliset taustatiedot haastateltavien rahoituslaitosten edustajista

Rahoituslaitos	Edustajan työkokemus edustamassaan yrityksessä	Edustajan työkokemus finanssialalla
Rahoituslaitos A	2 vuotta	10 vuotta
Rahoituslaitos B	13 vuotta	20 vuotta
Rahoituslaitos C	13 vuotta	18 vuotta
Rahoituslaitos D	½ vuotta	12 vuotta

4.2 Tutkimuksen tulokset

Tutkimuksen tulosten analysointiin on käytetty laadullisessa tutkimuksessa käytettävää sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysilla pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Tällä tavalla aineistosta saadaan tehtyä selkeitä ja loogisia johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018) Johtopäätökset analyysistä on esitetty kappaleessa 5.

Haastattelun alussa haastateltaville esitettiin kysymys, jolla pyrittiin kartoittamaan heidän suhtautumista nykyiseen luottomarkkinoiden yleistilanteeseen, jossa luottolaitosten arvonalennuksia ja luottotappioita kirjattiin Suomessa vuoden 2019 heinäkuussa 363 miljoonan euron edestä, mikä vastaa 0,14 % yhteenlasketusta lainakannasta (Suomen Pankki, 2019). Haastateltavista kaikki, paitsi A pitivät nykyistä tasoa alhaisena ja sellaisena, että se ei aiheuta suurempia ongelmia heidän nykyisessä liiketoiminnassaan. A:n mukaan kyseinen luku koostui liian monista pienistä tekijöistä, että siihen olisi voinut ottaa perustellusti kantaa. B ja D totesivat, että luottotoiminnassa ei tule pyrkiä nollassoon luottotappioissa vaan tällainen pieni määrä niitä kuuluu normaalina osana luottotoimintaan. D:n näkemyksen mukaan nollasso hyydyttäisi koko pankkitoiminnan ja aiheuttaisi sen, että kellekään ei pystyittäisi myöntämään lainaa.

Kyseisessä luvussa on mukana kaikki luottolaitoslupa Finanssivalvonta ry:ltä saaneet luottolaitokset, eikä siinä ollut eritelty luottojen tyyppjä erikseen. Haastateltavista A, C ja D

olivat sitä mieltä, että tietyt puutteet tilastoissa aiheuttivat vaikeuksia kyseisen luvun tulkintaan. A:n mukaan lukua tulkittaessa harhaan saattaa johtaa, se että eri rahoituslaitokset määrittelevät arvonlennukset eri tavalla ja jotkut toimijat myyvät saatavansa perintäyrityksille, ennen kuin ne kirjataan varsinaisiksi luottotappioiksi. D:n mukaan se, että tilastoissa näkyy vain luottolaitosluvan Suomessa saaneet rahoituslaitokset aiheuttaa ongelmia, koska kaikki pikavippiyritykset eivät näin ole siinä mukana. D:n arvion mukaan tällaisten yritysten luottotappiotasot voivat olla paljonkin korkeammat kuin luottolaitosluvan saaneiden rahoituslaitosten. D myös samalla kritisoi kyseisten yritysten toiminnan läpinäkyvyyttä. C ja D olivat molemmat samaa mieltä siitä, että kyseinen luku olisi parempi informaationvälitykseltään, jos siinä olisi eritelty luottojen tyypit toisistaan. Molempien näkökulma oli se, että vakuudettomien kulutusluottojen luottotappiotaso olisi todennäköisesti korkeampi ja pitivät sitä toimintaa muuta luottotoimintaa riskaabelimpana. Haastattelujen jälkeen tehdyn lisätutkimuksen jälkeen arvonlennusten määrän vakuudettomien kulutusluottojen lainakannasta paljastui 0,87 % (Suomen Pankki, 2019), mutta valitettavasti tästä luvusta ei päästy rahoituslaitoksilta kysymään.

B ja D pitävät perimmäisenä syynä kyseisen luvun alhaisuuteen nykyistä hyvää makrotaloudellista tilannetta. Molempien näkemyksen mukaan luku on tämän hetkisen noususuhdanteen huomioiden odotetulla tasolla ja sen mahdollinen nousu tulevaisuudessa johtuisi todennäköisesti taantumasta. B myös näkee, että hänen edustamansa rahoituslaitos on valmiina mahdolliseen toimintaympäristön muuttumiseen ja on rahoituslaitosten vastuulla olla hereillä ja kerätä riittävää tietoa mahdollisista suhdanteen muutoksista. D myös huomauttaa, että Suomen nykyinen luottotappioiden taso on Euroopan alhaisimpia ja Suomessa ollaan muutenkin muuta Eurooppaa konservatiivisempia luoton myöntämisessä.

4.2.1 Positiivisen luottorekisterin vaikutus rahoituslaitosten liiketoimintaan

Kaikki haastateltavat rahoituslaitokset pitivät luottotietojen tarkistamista merkittävänä osana luotonhakijan luottokelpoisuuden arviointia. Kaikki rahoituslaitokset myös toisaalta korostivat sitä, että luottotietojen tarkistus on vain yksi osa heidän omaa riskienhallintaprosessiaan. C:n näkemyksen mukaan vastuulliseen luotonantoon kuuluukin tarkistaa paljon datapisteitä luotonhakijasta, että saadaan varmuus siitä, että asiakkaalla on

varaa maksaa lainansa takaisin. A korosti sitä, että luottotietojen tarkistaminen pitäisi olla vähintään minimikriteeri luotonmyöntöprosessissa.

Tärkeimpänä aspektina kaikki haastatellut rahoituslaitokset näkevät luotonmyöntöprosessissaan sen, että asiakkaan takaisinmaksukyky on arvioitu oikein. Tähän käytettävät tiedot kerätään asiakkaalta itseltään pääsääntöisesti ja niihin kuuluvat muun muassa tiedot tuloista ja menoista, tiedot aiemmista luotoista sekä yleisestä elämäntilanteesta. Muita rahoituslaitosten mainitsemia keinoja omaan riskienhallintaansa ovat pistekorttien käyttäminen, maksuvaralaskelman laskeminen ja tietojen tarkistaminen nykyisestä Suomen Asiakastiedon järjestelmästä. B:n mukaan nykyiset vaatimukset tietojen keräämisestä ja oikeiden päätösten tekemisestä ovat erittäin tiukkoja, ja pitää myös harmillisena sitä, että tämä työ jää yleensä asiakkaan itsensä hoidettavaksi. D näkee, että positiivinen luottotietorekisteri nopeuttaisi juuri luotonmyöntöprosessia tässä vaiheessa, kun sieltä saatavat tiedot olisivat automaattisesti saatavilla. Se myös loisi varmuutta siihen, että asiakkaan luovuttamat tiedot pitävät paikkaansa. Kaikki rahoituslaitokset myös huomauttivat, että positiivinen luottotietorekisteri ei toisi mitään radikaalia heidän prosesseihinsa, jotka ovat jo kattavia luotonhakijasta kerättävien tietojen suhteen.

”...just kerätään tietoo niinku muutenkin, et ei pelkästään luottotietojen tarkistamista vaan siitä kokonaistaloudesta ja tuloista ja menoista ja niiden suhteesta toisiinsa, jotta me voidaan varmistaa, että nää luotot ei ylikuormita sitä asiakkaan taloutta ja hän pystyy niin kuin elämään tasapainoista taloudellistakin elämää.”

Tutkimuksessa myös pyrittiin kartoittamaan kokemuksia nykyisestä yksityisen toimijan ylläpitämästä positiivisten luottotietojen järjestelmästä. Haastateltavista yrityksistä kaikki eivät olleet tässä järjestelmässä mukana. Eräs rahoituslaitos perusteli poisjäämisen syynä sitä, että se toivoi, että positiivinen luottotietojärjestelmä olisi julkisen tahon ylläpitämä.

Hyvinä puolina nykyisessä järjestelmässä olevat rahoituslaitokset näkevät sen, että se mahdollistaa oikeiden päätösten tekemisen, jotka on mitoitettu juuri asiakkaan omaan talouteen. Ennen järjestelmään liittymistä huolena on ollut se, että joillain rahoituslaitoksen asiakkailta ei ole ollut käsitystä siitä, miten heidän luottonsa sopivat heidän omaan

henkilökohtaiseen kokonaisuuteensa. Lisäksi positiiviseen luottotietojärjestelmään liittymisen jälkeen asiakkaiden itsensä tiedonkeruuseen kuluttama työmäärä on vähentynyt ja luotonmyöntöprosessista on tullut vaivattomampaa ja tehokkaampaa. Tämän on nähty omalta osaltaan parantaneen asiakaskokemaa. Huonona puolena on nähty se, että nykyinen järjestelmä perustuu siihen, että asiakas antaa luvan omien tietojensa keruuseen ja jakamiseen, mihin kaikki asiakkaat eivät välttämättä ole suostuvaisia. Tällaisissa tapauksissa lisähaasteita on aiheuttanut se, että asiakkaalle on jouduttu selittämään positiivisten luottotietojen keruun merkitys. Tätä asiakkaan antamaa lupaa positiivisten luottotietojen jakamiseen ja tarkistamiseen nykyisestä järjestelmästä voidaan käyttää hyvänä esimerkkinä Spencen (1973) tutkimuksessa esitetystä signaloinnista, jolla pyritään vähentämään tiedon epäsymmetristä jakautumista. Muita rahoituslaitosten mainitsemia huonoja puolia järjestelmästä ovat se, että se ei kata kaikkia rahoituslaitoksia ja sen yleinen epäluotettavuus. Epäluotettavuudesta annettiin esimerkkinä tapaukset, joissa pienet toimijat myyvät saatavansa perintäyrityksille, jolloin niistä ei muodostu merkintöjä toimijoiden omaan portfolioon järjestelmässä, vaikka asiakkaat olisivat todellisuudessa jättäneet velkansa maksamatta.

"Hyödyt on yritykselle se, että se on tehokasta, me saadaan riittävästi niinku oleellista tietoa siihen kokonaisuuteen liittyen, se vähentää siinä asiakaskohtaamisessa kerättävän tiedon määrää ja monessa tilanteessa se parantaa sitä asiakaskokemaa."

"Sanotaanko että hyötynä voidaan pitää sitä että pieni osa ylivelkaantumisista pystytään ehkä estämään, mut itse asiassa se järjestelmä kumminkin se pitää sisällään useampiakin heikkouksia, joka tekee siitä koko järjestelmästä epäluotettavan et sen perusteella ei pystytä niinku varmuudella sanomaan et pystytäänkö me ylivelkaantumista estää."

Tiedon epäsymmetristä jakautumista rahoituslaitokset eivät kokeneet kovin suureksi ongelmaksi. D:n mukaan asiakkaat ovat pääosin rehellisiä aikaisempien luottojen suhteen. Positiivisten luottotietojen tarkastaminen olisi tässä yhteydessä vain tarkastava toimenpide, että asiakkaat eivät ole olleet epärehellisiä ilmoittaessaan aiempia luottojaan luottoa hakiessaan. A:n mukaan rahoituslaitokset myös pyrkivät arvioimaan jossain määrin asiakkaan käyttäytymistä luottoarvioita tehdessään. B korosti pankkien nykyistä vaadetta asiakkaan

tietojen tarkastamiseen, jolloin tiedon epäsymmetrinen jakautuminen ei ole ongelma, koska luotonmyöntöpäätökset perustuvat nykyäänkin hyvin perusteelliseen asiakkaan tietojen tarkastamiseen. C:n mukaan tiedon epäsymmetrinen jakautuminen näkyy siinä, että luotonhakija saattaa olla ajautunut velkakierteeseen, jossa hän ajautuu ottamaan lainaa pärjätäkseen lyhyellä aikavälillä, mutta pidemmän päälle ajautuu vakaviin ongelmiin. C käytti esimerkkinä tiedon epäsymmetrisestä jakautumisesta hypoteettista tilannetta, jossa luotonhakijalla on seitsemästä eri luottolaitoksesta tai pikavippifirmalta lainaa, ja kuinka vaikeaa tässä tilanteessa on arvioida luotonhakijan takaisinmaksukykyä ilman tietoja muista luotoista, jos maksuhäiriörekisteri on vielä puhdas tässä vaiheessa.

Rahoituslaitokset eivät myöskään nähneet haitallista valikoitumista suurena ongelmana. D:n mukaan positiivisten luottotietojen jakaminen saattaisi estää luoton myöntämisen joillekin asiakkaille, jos he ovat jakaneet puutteellista tai virheellistä tietoa, minkä seurauksena rahoituslaitosten laskelmat asiakkaan takaisinmaksukykyä muuttuisivat oleellisesti. C näki asiakasvalinnan merkittävänä osana pankkitoimintaa siinä mielessä, että ongelmallisen asiakkaan aiheuttamat tappiot luoton takaisinmaksussa joudutaan vyöryttämään muille asiakkaille. Tämä huonontaa kaikkien muidenkin asiakkaiden luottojen ehtoja, sekä koko rahoitusmarkkinoiden toimintaa. Stiglitzin & Weissin (1981) tutkimuksessa eräänä hyvänä puolena informaation jakamisessa nähtiin se, että se mahdollistaa pankkien säätelevän oman marginaalinsa paremmin asiakkaita varten. A, B ja C yhtyivät tähän näkemykseen ja pitivät hyvänä puolena positiivisten luottotietojen jakamisessa sen, että riski osataan sen seurauksena hinnoitella paremmin. A ja C näkevät, että tulevaisuudessa mitä enemmän tietoa luotonhakijan takaisinmaksukykyä saadaan, sitä paremman marginaalin hän saa lainaansa. Esimerkkinä C käytti asuntolainoja, joita on jo pitkään arvioitu ja hinnoiteltu yksilöllisesti. C pitää sitä luontaisena jatkumona pankkitoiminnan kehitykselle, että asiakkaasta saatavien tietojen tarkentuessa ja kehittyessä riskin hinnoittelu parantuu. A arvelee, että tulevaisuudessa kattava informaatio asiakkaista saattaa kaventaa vakuudettomien ja vakuudellisten luottojen hintaeroja, jolloin vakuudellisten luottojen määrä vähenee, koska ne ovat vakuudettomia luottoja ”hankalampia” instrumentteja. B oli vielä hieman varovaisempi arviossaan siitä, voitaisiinko luottoja hinnoitella eri asiakassegmenteille erikseen ja piti sitä perehtymisen arvoisena aiheena.

”Näinhän on pankeissa toimittu maailman sivu et riski pitää osata hinnoitella, ja mä pidän sitä ihan luontaisena jatkumona, että tässä tullaan entistä tarkemmaksi ja paremmaksi. [...] Ja ihan varmasti positiivinen luottotieto niin auttaa sitten arvioimaan tota takaisinmaksukykyä ja niitä riskejä, jotka siihen liittyy.”

Eräs kaikkien rahoituslaitosten kommentteissa ilmennyt seikka on tehokkuus, mitä positiivisten luottotietojen jakamisesta saataisiin. B ja D olivat sitä mieltä, että tehokkuutta saataisiin luotonmyöntöprosessin automatisoinnilla, joka parantuisi merkittävästi positiivisten luottotietojen jakamisen ansiosta. B myös piti sitä todennäköisenä, että mitä enemmän ja kattavampaa informaatiota rahoituslaitoksilla on asiakkaista, niin sitä tehokkaammin rahoituslaitokset pystyvät suorittamaan luotonvalvontaa ja raportoimaan siitä relevanteille tahoille. Tällainen kattava informaatio myös mahdollistaa paremman päätöksenteon tulevaisuudessa, kuten esimerkiksi mahdollisen taantuman aikaan. B:n näkemyksen mukaan kattava informaatio on ensisijaisen tärkeää taantumatilanteessa, jolloin arvonalennuksia ja luottotappioita on oletettavasti enemmän. Kattavan informaation avulla rahoituslaitokset pystyvät silläkin hetkellä saamaan hyvän kuvan asiakkaan takaisinmaksukyvästä ja suhteuttamaan sen yleiseen taloustilanteeseen.

4.2.2 Positiivinen luottorekisteri yksityishenkilöiden ylivelkaantumisen estäjänä

Kaikki rahoituslaitokset näkevät positiivisen luottorekisterin hyvänä keinona estää yksityishenkilöiden ylivelkaantumista, mutta vain yhtenä työkaluna muiden joukossa, eikä sellaisena välineenä, joka automaattisesti ratkaisisi suurimmat ongelmat. Nykyisestä luottorekisteritilanteesta kysyttäessä B ja C kokevat, että Suomi on jäänyt muista Pohjoismaista luottorekisterien kehityksessä jälkeen, joissa luottorekistereihin kerättävän informaation taso ja laajuus on Suomea korkeampaa. B:n mielipiteen mukaan Suomessa on muutenkin huonoja julkisen puolen rekisterit, joista kerätä tietoa ottaen huomioon pankkien informaatiovaateen asiakkaistaan.

”Suomessahan meillä tilanne on sellainen, että me ollaan vähän jääty kelkasta, noin niin kuin valtiona, verrattuna muihin Pohjoismaihin.”

Suurimpana yksittäisenä syynä rahoituslaitokset näkevät yksityishenkilöiden ylivelkaantumiseen sen, että luottomarkkinoilla on yrityksiä, jotka eivät tarkista riittävän perusteellisesti tai ollenkaan luotonhakijan tietoja, eikä niinkään rahoituslaitosten puutteellisen informaation luotonantajista. C kutsui luottomarkkinoita ”rehottaneiksi”, koska markkinoille on ilmestynyt toimijoita, jotka myöntävät luottoa löyhin tiedoin ja suurilla marginaaleilla. D kuvaili, että nämä toimijat pelaavat eri säännöillä kuin konservatiivisemmat pankit, koska niitä ei velvoita Finanssivalvonnan säätely ja ne lukevat kuluttajansuojasääntelyä eri tavalla kuin perinteiset pankit. D kuvaili, että sen seurauksena Suomeen on muodostunut kahdenlaiset luottomarkkinat. A ja D myös arvelivat, että vaikka positiivinen luottorekisteri tulisi käyttöön, niin nämä ei-perinteiset toimijat eivät välttämättä tarkistaisi silti siitä tietoja ilman pakottavaa lainsäädäntöä. B:n mukaan uusien toimijoiden määrän kasvu ja sen seurauksena asiakkaiden eri luottosopimusten määrän kasvu on johtanut tilanteisiin, joissa luotonhakijat eivät edes huomioi kaikkia luottojaan ja niiden kokonaisrasitetta omaan kokonaistalouteensa luottoa hakiessa. D myös näki eräänä ratkaisuna ongelmana sen, että kouluissa olisi tarjottava aiempaa enemmän talouskasvatusta, että nuoret oppisivat paremmin ylivelkaantumisen riskit.

”Niin kyllä mä nään että se ongelma tulee siitä että se tarjonta on kasvanu niin hirveesti ja on tullut näitä niinku löyhemmin, löyhemmin perustein luottoa myöntäviä tahoja. Nii sit ihmiset on saanut niitä ja ottanutkin niitä. Koska niitä jotkut jopa myöntää maksuhäiriöisille, mikä on ihan uutta Suomessa, joten tavallaan se on siellä taustalla.”

”Esimerkkinä mä oon tästä käyttänyt näitä tota erinäisiä ulkoisia rahoittajia, jotka kysyvät tietoja asiakkailta ja sitä tietoa ei itse asiassa tarkisteta mistään ja välttämättä asiakkaaseen ei edes olla yhteydessä varmistaakseen siitä tietojen paikkansapitävyyttä, jonka pohjalta sit tehdään näitä luottoratkaisuja. Ja näissä tilanteissa me nähdään, että siinä tilanteessa on sitten tullut enemmän haasteita tähän kotitalouteen ja siihen velkaantumissuhteeseen.”

Tutkimuksessa myös kysyttiin pitävätkö rahoituslaitokset positiivista luottorekisteriä ja siihen mahdollisesti yhdistettävää velvoittavaa lainsäädäntöä hyvänä tapana ”siistiä” nykyisiä luottomarkkinoita. Kontkasan (Kontkanen, 2018) teettämässä selvityksessä positiivisesta luottorekisteristä tietojen päivittämättä jättämisestä tai niiden tarkistamatta jättämisestä

ehdotetaan rangaistukseksi seuraamusmaksua tai luoton perintäkelpoisuuden rajoittamista. Kaikki rahoituslaitokset pitivät sanktioita hyvänä keinona parantaa luottomarkkinoiden toimintaa. B ja D pitivät Kontkasan selvityksessä ehdotettuja sanktioita sopivina, C oli vielä epävarma millaisia sanktioita velvollisuuksien rikkomisesta pitäisi antaa. D myös nosti esiin nykyiset luottomarkkinoiden siistimiseen käytetyt keinot, kuten korko- ja kulukattojen sääntely, pikavippiyritysten saaminen Finanssivalvonnan pariin ja suunnitteilla oleva pikavippien markkinointikielto ja piti Kontkasan selvityksessä ehdotettuja sanktioita hyvänä lisänä näihin. D piti erityisesti luoton perintäkelpoisuuden rajoittamista hyvänä rangaistuksena, koska nykyisessä tilanteessa jotkut toimijat myyvät perintäoikeuden perintäyhtiöille ja saavat sillä tavalla rahansa takaisin, jota ne eivät ole saaneet luotonhakijalta itseltään. A:n mukaan nämä rangaistukset ovat oleellisessa osassa järjestelmän toimimisen kannalta, koska muuten kaikki toimijat eivät todennäköisesti käytä järjestelmän tietoja ollenkaan. Erityisesti A korosti tarvetta saada ulkomaiset toimijat järjestelmään mukaan. Lisäksi A:n näkemyksen mukaan lainsäädäntöön pitäisi lisätä uusia velvoittavia säädöksiä vastuullista luotonantoa varten.

"Mut anyway tän rekisterin toimivuuden kannalta oon täysin samaa mieltä näistä, et pitää olla velvoittavia säädöksiä ja pitää olla rangaistuksilla tolla, koska muuten me ei tehdä tolla järjestelmällä yhtään mitään."

4.2.3 Rahoituslaitosten mietteitä suunnitteilla olevasta positiivisesta luottorekisteristä

Rahoituslaitosten mielipiteet erosivat toisistaan, kun kysyttiin olisiko valtion viranomainen vai yksityinen toimija parempi vaihtoehto positiivisen luottorekisterin ylläpitäjäksi. B ja D näkivät valtion viranomaisen paremmaksi vaihtoehdoksi rekisterin ylläpitäjäksi, kun taas A oli yksityisen toimijan kannalla. C:lle rekisterin ylläpitäjä oli ihan sama, kunhan rekisterin lisäksi siihen yhdistettäisiin pakottavaa lainsäädäntöä sen kattavuuden varmistamiseksi. D painotti perustelussaan sitä, että rekisteriin tultaisiin säilömään hyvin sensitiivistä tietoa, jolloin tietoturva-asioiden tulisi olla hyvällä tasolla. Tällaisten tietojen vuotaminen tai tietoturvarikkomus olisi D:n mukaan maineriski kaikille yrityksille, jotka osallistuvat rekisteriin. Valtiota D piti parempana vaihtoehtona juuri siksi, että se jo nykyisellään käsittelee

sensitiivisiä kansalaisten tietoja, kuten verotietoja. Toisaalta D piti myös haittana rekisterin perustamisen mahdollisia kustannuksia ja sitä, miten ne jaetaan rahoituslaitosten kesken. Mistään rahoituslaitoksesta ei kuulostanut hyvältä esimerkiksi Italiassa käytössä oleva järjestelmä, jossa osa luotoista kerätään yksityisen toimijan ylläpitämään rekisteriin ja osa kerätään valtion viranomaisen ylläpitämään rekisteriin. Perusteluna tähän käytettiin tällaisen järjestelmän yleistä tehottomuutta.

Rahoituslaitokset näkivät yksityisessä toimijassa suurimpana huolenaiheena sen, että se saisi informaatiomonopolin positiivisiin luottotietoihin. A, B ja D näkivät kaikki uhkana sen, että yksityinen toimija saattaisi hinnoitella palvelun kohtuuttomalle tasolle. B näki uhkakuvana sen, että yksityinen toimija ei välttämättä jaa kaikkea keräämäänsä tietoa ja piti sitä hyödyllisenä asiana kokonaistaloudelle, että nämä tiedot ovat aina varmasti saatavilla. A toisaalta piti yksityistä toimijaa parempana vaihtoehtona siitä syystä, että se pystyisi kehittämään rekisteriä liiketoiminnallisin perustein eli paremmin luotonmyöntäjien tarpeita vastaamaan. A:n mielestä kuitenkin rekisterin hinnoittelun ja määrittelysäännösten tulisi tapahtua viranomaisvalvonnassa. A piti tätä ratkaisuna, jolla voitaisiin estää kohtuuton hinnoittelu ja käytti esimerkkinään sähkönjakeluyhtiöiden nykyistä mallia.

”Sit jos meil on kyseessä yksityinen toimija, joka voi sitten niinku itsevaltaisesti päättää olla tuottamatta tai jakamatta tietoa tai kenties hinnoitella sitä eri tavalla, niin onhan siellä tietysti riskejä, että ketkä kaikki sitä sitten käyttää ja onko meillä ylipäätään vaatimusta edes käyttää sitä. Se voi olla paljon sitten hajautetumpaa ja siel voi tulla sitten sitä jakaumaa, että se voi olla epäsymmetristä ja silleen tota ehkä, jos me ajatellaan taloussuhdannetta ja sit kokonaistaloutta niin sitten tietysti se, että meillä on yhtenäinen tapa toimia, yhteneväiset toimintamallit, niin valtio on ihan hyvä vaihtoehto.”

Kaikki rahoituslaitokset olivat sitä mieltä, että positiiviseen luottorekisteriin on kerättävä ehdottomasti kaikki luotot, eikä vain tietyn alarajan ylittävät luotot. Perusteluna tähän kaikki rahoituslaitokset esittivät sen, että heidän asiakkaillaan saattaa olla monelta eri luotonmyöntäjältä luottoja, mitkä eivät välttämättä ole määrältään suuria, mutta aiheuttavat suuren rasitteen kuukausittain. B:n mukaan esiintyy tapauksia, joissa asiakkaan taloudellinen tilanne velan kokonaismäärää katsottaessa ei välttämättä ole huono, mutta kuukausittainen

maksukyky on ylittynyt. Syynä tähän on se, että asiakkaalla on niin monesta eri lähteestä velkaa, jota on lyhennettävä kuukausittain.

Kontkasen (2018, 60-61) selvityksessä hahmoteltiin, että positiiviseen luottorekisteriin kerättäviä tietoja voisivat olla luotonantajaa koskevat tiedot, tiedot luotonhakijan aiemmista luotoista (luottojen kokonaisuusmäärä, kappalemäärä, luotonantajien lukumäärä, mahdolliset vakuudet, luottojen juoksuaika ja jäljellä oleva maksettava määrä, luottojen tyypit) ja luotonhakijan tulotiedot. Kaikki rahoituslaitokset olivat tyytyväisiä näihin ehdotettuihin tietoihin, mutta osa kaipasi niiden lisäksi vielä enemmän informaatiota rekisteriin. A:n ja D:n mukaan rekisteriin olisi oleellista kerätä myös maksuviiveitä, mikä voisi toimia tapana estää ylivelkaantumista tehokkaammin. C ehdotti eräänä vaihtoehtona nykyisen negatiivisen luottotietorekisterin yhdistämistä positiiviseen luottotietorekisteriin, jolloin maksuhäiriötiedotkin voitaisiin katsoa samasta rekisteristä. A:n mielestä rekisteriin voitaisiin myös kerätä luotoista jäljellä olevan maksettavan määrän rinnalle erikseen maksuerien euromäärä, mikä helpottaisi laskemaan paljon asiakkaalla on kuukausittaista maksuvaraa. A:n mukaan myös luotonhakijan perintähistoria voisi olla luottopäätöstä helpottavaa informaatiota, jos se lain puitteissa on mahdollista. Kaikki rahoituslaitokset pitivät hyvänä asiana sitä, että asiakkaan tulotiedot voitaisiin tarkastaa positiivisesta rekisteristä. A kaipasi positiiviseen rekisteriin nykyisten tulotietojen lisäksi myös historiallisia tulotietoja.

Haastattelutilanteessa tutkija virheellisesti esitti, että Kontkasen (2018, 57) selvityksessä ehdotettiin kaikkien rekisteriin kerättävien tietojen päivitystahdiksi viittä arkipäivää, kun tosiasiaassa viittä arkipäivää ehdotettiin vain kulutusluottojen päivitystahdiksi. Haastateltavista A ja B eivät tosin pitäneet viittä arkipäivää riittävän nopeana tahtina nykyisessä toimintaympäristössä. B:n mukaan asiakkaat saattavat tehdä päätöksiä hyvinkin lyhyellä aikavälillä, jolloin päivitettävien tietojen pitäisi olla reaaliaikaisia, kun taas A:n mukaan viidessä arkipäivässä kerkeää hyvinkin ylivelkaantua, jos tahtoa löytyy. C ja D pitivät haastavana arvioida sopivaa päivitystahtia, kun järjestelmää ei ollut vielä rakennettu, mutta totesivat että päivitystahtia voitaisiin kyllä kiristää viidestä arkipäivästä, jos vain mahdollista.

5. Yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkimuksessa selvitettiin, millaisia vaikutuksia positiivisen luottorekisterin käytöllä on rahoituslaitosten liiketoiminnalle. Tutkimuksen empiirisessä osiossa haastateltiin neljän eri rahoituslaitoksen edustajaa, ja pyrittiin löytämään heidän haastatteluvastauksistaan keskeisiä teemoja sisällönanalyysin avulla. Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli:

Millaisena keinona rahoituslaitokset näkevät positiivisen luottorekisterin oman liiketoimintansa edistämiseksi?

Kaikki rahoituslaitokset näkivät luottotietojen tarkistamisen nykyisestä negatiivisesta luottotietorekisteristä vain yhtenä osana koko luotonmyöntöprosessia ja asiakkaan maksukyvyn arviointia, johon kuuluu paljon muutakin informaatiota maksuhäiriöiden lisäksi. Positiivinen luottorekisteri toisi rahoituslaitosten näkökulmasta luotonmyöntöprosessiin nopeutta ja tehokkuutta, kun asiakkaiden ei tarvitse itse kerätä tarvittavia tietoja luotonmyöntäjille. Rahoituslaitokset eivät näe tiedon epäsymmetristä jakautumista pääsääntöisesti ongelmana johtuen nykyisistä vaatimuksista informaation keruuseen, mutta näkevät positiivisen luottorekisterin hyvänä varmistavana elementtinä tietojen oikeellisuuden tarkistamiseen. Rahoituslaitokset arvioivat, että positiivisten luottotietojen jakaminen saattaa parantaa asiakasvalintaa ja siten vähentää haitallisen valikoitumisen ongelmaa. Se myös mahdollistaisi rahoituslaitosten mukaan sen, että rahoituslaitokset pystyisivät paremmin hinnoittelemaan riskiä asiakaskohtaisesti. Niiden rahoituslaitosten, jotka osallistuvat nykyiseen yksityisen toimijan ylläpitämään positiivisten luottotietojen järjestelmään mielipiteet sen toimivuudesta vaihtelivat, mutta pääsääntöisesti ne pitivät sitä hyvänä työkaluna, jossa olisi vielä kehittämisen tarvetta.

Toisena tutkimuskysymyksenä oli:

Millaisena keinona rahoituslaitokset näkevät positiivisen luottorekisterin yksityishenkilöiden ylivelkaantumisen estämiseksi?

Rahoituslaitokset näkivät positiivisen luottorekisterin eräänä keinona vähentää yksityishenkilöiden ylivelkaantumista, mutta eivät minään täydellisenä ongelman ratkaisijana. Tutkimusta varten haastateltujen suurten rahoituslaitosten konsensus on se, että yksityishenkilöiden ylivelkaantuminen johtuu pääosin muista pienemmistä rahoituslaitoksista, jotka eivät tarkista asiakkaidensa tietoja tarpeeksi. Elinehtona positiivisen luottorekisterin toimivuudelle ylivelkaantumisen estämiseksi rahoituslaitokset näkevät sen, että se saadaan kattavaksi ja lainsäädännöllä pakottavaksi, jotta siihen saadaan kaikki pienemmätkin toimijat mukaan.

Kolmantena tutkimuskysymyksenä oli:

Miten rahoituslaitosten suhtautuminen suunnitteilla olevaan valtion viranomaisen ylläpitämään positiiviseen luottorekisteriin ja siihen kerättäviin tietoihin eroavat toisistaan?

Rahoituslaitoksilla esiintyi eriäviä mielipiteitä siitä, minkä tahon pitäisi olla positiivisen luottorekisterin ylläpitäjä. Valtion puolestapuhujat pitivät hyvänä puolena sen yhteyttä Tulorekisteriin ja siitä saataviin tulotietoihin sekä parempaa valmiutta rekisterin tietoturvasta huolehtimiseen. Huonona puolena valtion ylläpitämässä rekisterissä nähtiin mahdolliset sen perustamisen kustannukset. Hyvänä puolena yksityisessä toimijassa nähtiin sen parempi mukautuminen luotonmyöntäjien vaatimuksiin ja huonona puolena sen mahdollinen hinnoittelu. Kaikki rahoituslaitokset olivat yhtä mieltä siitä, että rekisteriin olisi kerättävä kaikki luotot ja vähintään Kontkasen (2018) selvityksessä hahmotellut tiedot eri luotoista. Tietojen päivitystahtia rahoituslaitokset toivoivat mahdollisimman lähelle reaaliaikaa.

Yhteenvedona tutkimuksen tuloksista voidaan todeta, että rahoituslaitokset näkevät positiivisella luottorekisterillä olevan pääosin myönteisiä vaikutuksia liiketoiminnalleen. Se mahdollistaisi paremman asiakkaiden valikoitumisen ja luottojen hinnoittelupolitiikan sekä loisi tehokkuutta luotonmyöntöprosessiin. Positiivinen luottorekisteri toimisi myös rahoituslaitosten mukaan välineenä yksityishenkilöiden ylivelkaantumisen estämiseen, mutta vain jos se tehdään lainsäädännöllä pakottavaksi. Suunnitteilla olevan valtion viranomaiseen

ylläpitämään rekisteriin rahoituslaitokset olivat tyytyväisiä, mutta kaipasivat siihen tiettyjä muutoksia hahmotellusta versiosta.

Tutkimuksen vertaaminen aiempiin aiheesta tehtyihin empiirisiin tutkimuksiin on jossain määrin haastavaa, sillä ne ovat tehty kvantitatiivisen tutkimuksen muodossa, joten niissä käytetty tutkimusaineisto on täysin erilaista kuin tässä tutkimuksessa. Niissä kuitenkin ilmenee samoja vaikutuksia kuin rahoituslaitosten edustajat arvelevat positiivisen luottorekisterin tuovan Suomeen. Esimerkiksi Hahmin ja Leen (2011) tutkimuksessa nähtiin positiivisten luottotietojen jakamisen parantavan pankkien asiakasvalintaa Etelä-Koreassa, ja Jappellin ja Paganon (2003) tutkimuksessa niiden uskottiin vähentävän luottoriskiä. Tarkempi vertailu vaatisi kuitenkin jonkin sortin tilastollista dataa joko nykyisestä yksityisen toimijan järjestelmästä tai tulevaisuudessa perustettavasta valtion viranomaisen järjestelmästä. Vertailtaessa tutkimusta aiempiin teoreettisiin tutkimuksiin nähdään, että haastateltavat mainitsivat joitain etuja, joita teoreettisissa tutkimuksissa esiintyi, kuten parempi riskin hinnoittelu (Stiglitz & Weiss 1981) ja luotonhakijan harjoittama signalointi siitä, että hän antaa tarkastaa omat luottotietonsa (Spence 1975). Nämä kuitenkin jäivät melko vähäisiksi, johtuen varmaan osittain siitä, että haastattelulomakkeella esitetyt kysymykset oli muotoiltu siten, että niillä pyrittiin löytämään konkreettisia hyötyjä ja haittoja rahoituslaitoksille.

Nämä konkreettiset hyödyt ja haitat rahoituslaitoksille ovatkin ehkä se asia, mitä tämä tutkimus pyrki tuomaan tutkimuskentälle. Se, että saadaan selville rahoituslaitoksille itselleen tärkeimmät positiivisten luottotietojen jakamisesta saatavat hyödyt voi auttaa niitä yhteen keräävän rekisterin suunnittelussa. Lisäksi ne voivat toimia pohjana myöhemmälle kvantitatiiviselle tutkimukselle, kuten esimerkiksi sen tarkasteluun, että nopeutuiko luotonmyöntöprosessi ajalla mitattuna käytännössä tai paraniko asiakaskokema asiakastyytyväisyyskyselyjen mukaan. On tosin syytä muistaa, että tämän tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää universaalisti. Luottomarkkinoiden yleinen nykytilanne Suomessa ja Suomen oma lainsäädäntö vaikuttivat varmasti haastateltavien vastauksiin, ja siksi tiettyjen tutkimuksessa esiin nousseiden seikkojen voidaan olettaa vaikuttavan vain Suomessa toimivien rahoituslaitosten liiketoimintaan. Kuitenkin esimerkiksi riskin hinnoittelun parantuminen, sekä rahoituslaitosten luotonmyöntöprosessin tehostuminen voidaan olettaa

hyödyiksi, mitä positiivisen luottorekisterin käytöstä saadaan muuallakin maailmalla toimivissa rahoituslaitoksissa.

Potentiaalisimpana jatkotutkimusaiheena voidaan varmaan pitää kvantitaavista tutkimusta järjestelmän käyttöönoton jälkeen sen konkreettisista vaikutuksista rahoituslaitosten liiketoimintaan tai yksityishenkilöiden ylivelkaantumiseen. Tällaisessakin tutkimuksessa haasteen aiheuttaa se, että onko tällaista dataa ylipäättään mahdollista saada käyttöönsä. Laadullisen tutkimuksen muodossa loogista jatkumoa tälle tutkimukselle loisi ehkä tutkimus, jossa samat haastateltavat arvioisivat tämän tutkimuksen tuloksia retrospektiivisesti muutama vuosi järjestelmän käyttöönoton jälkeen ja arvioisivat pitivätkö ne paikkaansa. Myös suuremmasta määrästä haastatteluaineistoa tehty tutkimus voisi parantaa tutkimuksen tulosten yleistettävyyttä. Tällöin voitaisiin myös toteuttaa eräs tämänkin tutkimuksen alkuperäisistä tavoitteista eli tarkastella eroja pienten ja suurten rahoituslaitosten suhtautumisessa positiivisten luottotietojen jakamiseen.

Lähdeluettelo

Akerlof G. (1970) The market for "lemons": Quality uncertainty and the market mechanism. *The Quarterly Journal of Economics* 84, 3, 488-500.

Arrow K. (1963) Uncertainty and the welfare economics of medical care. *The American Economic Review* 53, 5, 941-973.

Association of Consumer Credit Information Suppliers. (2018) Analysis of credit reporting in Europe. [verkkodokumentti] [Viitattu 30.10.2019] Saatavilla: https://accis.eu/wp-content/uploads/2018/11/AUG18_ACCIS-Survey-of-Members-2017_FINAL.pdf

Backström D. (2019) Pankkivuosi 2018. [raportti] [Viitattu 13.10.2019.] Saatavilla: <http://www.finanssiala.fi/materiaalit/FA-Julkaisu-26062019-Pankkivuosi%202018.pdf>

Baron D., Myerson R. Regulating a Monopolist with Unknown Costs. *Econometrica* 50, 4, 911-930.

Barron J. M., Staten M. (2003) The value of comprehensive credit reports: Lessons from the U.S. experience. In: Miller M. (toim.) Credit information systems and the international economy. 1. p. Cambridge, MIT Press.

Behr P., Sonnekalb S. (2012) The effect of information sharing between lenders on access to credit, cost of credit, and loan performance – Evidence from a credit registry introduction. *Journal of Banking & Finance* 36, 3017-3032.

Bisnode Oy (2019) Henkilöluottotiedot: raporttiesimerkki. [Viitattu 30.10.2019] Saatavilla: <https://finland.bisnode.fi/globalassets/finland/dokumentit/bisnode-henkilöluottotiedot-raporttiesimerkki.pdf>

Cadete de Matos J. (2015) The Portuguese central credit register: a powerful multipurpose tool, relevant for many central bank functions. IFC workshop on "Combining micro and macro

statistical data for financial stability analysis. Experiences, opportunities and challenges, December 14 – December 15, Warsaw, Poland.

Danske Bank (2018) Danske Bank Suomen tammi-kesäkuu 2018: Luotonanto vakaassa kasvussa. [artikkeli] [Viitattu 13.10.2019] Saatavilla: <https://danskebank.fi/sinulle/artikkelit/2018/07/danske-bank-suomen-tammi-kesakuu-2018>

Djankov S., McLiesh C., Sheifler A. (2007) Private credit in 129 countries. *Journal of Financial Economics* 84, 2, 299-329.

Doblas-Madrid A., Minetti R. (2013) Sharing information in the credit market: Contract-level evidence from U.S. firms. *Journal of Financial Economics* 109, 198-223.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/48/EY

Ferratum Finland Oy (2018) Ferratum Finlandin lausunto oikeusministeriön positiivisia luottotietoja koskevan järjestelmän edellytyksiä koskevasta selvityksestä [lausunto] [Viitattu 13.10.2019] Saatavilla: <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/ParticipationNonJsShowReport?proposalId=86e77729-8e10-4497-be5e-897f84fea121>

Finanssiala ry (2019) Positiivisen luottotietorekisterin lainsäädännön valmistelutyö on aloitettava [tiedote] [Viitattu 13.10.2019] Saatavilla: http://www.finanssiala.fi/materiaalit/Positiivisen_luottotietorekisterin_lains%C3%A4%C3%A4nt%C3%B6_aloitettava_2019.pdf

Galindo A., Miller M. (2001) Can credit registries reduce credit constraints? Empirical evidence on the role of credit registries in firm investment decisions. Santiago. Paper prepared for the Annual Meetings of the Inter-American Development Bank.

Gal-Or E., Ghose A (2005) The economic incentives for sharing security information. *Information Systems Research* 16, 2, 186–208.

Hahm J-H., Lee S. (2011) Economic effects of positive credit information sharing: the case of Korea. *Applied Economics* 43, 4879–4890.

Hirsjärvi S., Hurme H. (2015) Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. [e-kirja] Gaudeamus Helsinki University Press Oy.

Hirsjärvi S., Remes P., Sajavaara P. (1997) Tutki ja kirjoita. 3.p. Kirjayhtymä Oy.

Jaffee D., Russell T. (1975) Imperfect information, uncertainty and credit rationing. *The Quarterly Journal of Economics* 90, 4, 651-666.

Jappelli T., Pagano J. (2002) Information sharing, lending and defaults: Cross-Country evidence. *Journal of Banking and Finance* 26, 2017-2045.

King M. (1986) Capital market “imperfections” and the consumption function. *The Scandinavian Journal of Economics* 88, 1, 59-80.

Kontkanen E. (2018) Selvitys positiivisia luottotietoja koskevan järjestelmän edellytyksistä. Oikeusministeriö. Helsinki, Oikeusministeriö. Selvityksiä ja ohjeita 26/2018.

Love I., Mylenko N. (2003) Credit reporting and financing constraints. World Bank. Washington D.C., World Bank Group. World Bank Policy Research Working Paper 3142.

Luottotietolaki 11.5.2007/527

Maailmanpankki. (2019) Credit reporting knowledge guide 2019. [verkkodokumentti] [Viitattu 1.11.2019]

Saatavilla:

<http://documents.worldbank.org/curated/en/262691559115855583/pdf/Credit-Reporting-Knowledge-Guide-2019.pdf>

National Bank of Belgium (2019) Mission. [verkkoartikkeli] [Viitattu 1.11.2019] Saatavilla: <https://www.nbb.be/en/central-credit-register/credits-individuals/mission>

Nordea (2019) Nordea: Suomalaisten velkaantumista estävät keinot kohdistettava valikoidusti. [tiedote] [Viitattu 13.10.2019] Saatavilla: <https://www.nordea.com/fi/media/uutiset-ja-lehdistotiedotteet/news-archive/press-and-news-fi/2019/2019-10-01-Nordea-Suomalaisten-velkaantumista-estavat-keinot-kohdistettava-valikoidusti.html>

OPR-Finance Oy (2018) [lausunto] Saatavilla: <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/ParticipationNonJsShowReport?proposalId=86e77729-8e10-4497-be5e-897f84fea121>

Padilla J., Pagano M. (1997) Endogenous communication among lenders and entrepreneurial incentives. *The Review of Financial Studies* 10, 1, 205-236.

Padilla J., Pagano M. (2000) Sharing default information as a borrower discipline device. *European Economic Review* 44, 1951-1980.

Pagano M., Jappelli, T. (1993). Information sharing in credit markets. *The Journal of Finance* 48, 5, 1693-1718.

Pölönen, J. (2018) Suomalaisten velkaantumista on tarkasteltava kokonaisuutena. [artikkeli] [Viitattu 13.10.2019] Saatavilla: <https://op.media/chydenius/puheenvuorot/suomalaisten-velkaantumista-on-tarkasteltava-kokonaisuutena-90cde1dbe61845bea501025c5e182890>

Rothschild M., Stiglitz J. (1976) Equilibrium in competitive insurance markets: An essay on the economics of imperfect information. *The Quarterly Journal of Economics* 90, 4, 629-649.

Spence M. (1973) Job market signaling. *The Quarterly Journal of Economics* 87, 3, 355-374

Stiglitz J. (1975) The Theory of "Screening," Education, and the Distribution of Income. *The American Economic Review* 65, 3, 283-300.

Stiglitz J., Weiss A. (1981) Credit rationing in markets with imperfect information. *The American Economic Review* 71, 3, 393-410.

Suomen Asiakastieto Oy (2019a) Yli 380 000 suomalaisella maksuhäiriö – kasvu ei taitu ilman nopeaa positiivisen tiedon hyödyntämistä [tiedote] [Viitattu 24.9.2019] Saatavilla: <https://www.asiakastieto.fi/web/fi/asiakastieto-media/yli-380-000-suomalaisella-maksuhairio-kasvu-ei-taitu-ilman-nopeaa-positiivisen-tiedon-hyodyntamista.html>

Suomen Asiakastieto Oy (2019b) Positiiviset luottotiedot kuluttajaluottojen kyselyjärjestelmässä. [Viitattu 24.9.2019] Saatavilla: <https://www.asiakastieto.fi/web/fi/positiivinen-tieto/positiiviset-luottotiedot-kuluttajaluottojen-kyselyjarjestelmassa.html>

Suomen Pankki (2018) Suomessa toimivien luottolaitosten markkinaosuudet. [Viitattu 11.10.2019] Saatavilla: https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/rahalaitosten-tase-lainat-ja-talletukset-ja-korot/taulukot/rati-taulukot-fi/markkinaosuudet_luottolaitokset_fi/

Suomen Pankki (2019) Luottolaitosten luottotappiot vähäisiä. [Viitattu 4.11.2019] Saatavilla: <https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/rahalaitosten-tase-lainat-ja-talletukset-ja-korot/tiedotehistoria/2019/luottolaitosten-luottotappiot-vahaisia/>

Takuusäätiö (2019) Luottotietojen tarkistaminen. [Viitattu 30.10.2019] Saatavilla: <https://www.takuusaatio.fi/tietoa-ja-ratkaisuja/maksuhairiomerkinata/luottotietojen-tarkistaminen>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). [e-kirja] Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valtioneuvosto (2019) Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvosto. Helsinki, Valtioneuvosto. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:23.

Vercammen J. (1995) Credit bureau policy and sustainable reputation effects in credit markets. *Economica* 62, 248, 461-478.

Vives X. (1990) Trade association disclosure rules, incentives to share information and welfare. *The Rand Journal of Economics* 21, 3, 409-430.

LIITTEET

Liite 1. Esimerkki luottotietoraportista (Bisnode Oy, 2019)

Henkilöluottotiedot

Henkilön tiedot			
Henkilötunnus	160162-9988	Pvm	2016-04-04
Nimi	Tuulispää Kanerva	Asiakas	Nordiskt testkonto Finland
Ikä	54	Viite	
Sukupuoli	Nainen	Käyttäjä	Teppo Testaaja
Edunvalvonnassa	Ei	Käyttötarkoitus	Vastuuhenkilöasema yrityksessä
Liiketoimintakiellossa	Ei		
Luottotietomerkintöjä	Kyllä		
Yritysyhteyksiä	Kyllä		

Maksuhäiriöt

Yhteensä: 5

Pvm	Koodi	Selite	Summa (€)	Velkoja/Lähde	Ref./Info
2014-10-23	YVK	Yksipuolinen tuomio velkomusasiassa	253	Lindoff Oy	Maksettu
2014-10-20	UMS	Suppeassa ulosotossa todettu este	552	Helsingin kaupunki	
2014-09-18	OSP	Osamaksusopimukseen yms. liittyvä maksuhäiriö	0		
2014-09-10	LKP	Luottokorttiin yms. liittyvä maksuhäiriö	0		
2014-07-15	UMV	Ulosotossa todettu este	105	Länsi-Suomen veronkanto- ja perintäyksikkö	Maksettu

Muut luottotietomerkinnät

Yhteensä: 6

Pvm	Koodi	Selite	
2014-10-08	KJS	Konkurssihakemus jäänyt sillensä tai peruttu	
2014-10-01	KHV	Velkojan konkurssihakemus	
2014-08-11	UMP		
2009-01-09	LTK	Liiketoimintakielto	Päätymispvm: 2014-01-09
2008-10-22	HVP	Velkajärjestelyn maksuohjelman vahvistaminen	
2008-02-20	HAK	Velkajärjestelyhakemus	

Yritysyhteydet

Kyllä

Rooli	Y-tunnus	Nimi	Status	Tuorein merkintä	Pvm	Summa (€)
Puheenjohtaja	00000006	Testiyriitys Suomalainen Oy				

TAUSTATIEDOT

1. Kerro hieman vapaasti omasta taustastasi (työkokemus finanssialalta, edustamassasi yrityksessä, luottotoiminnan parissa yms.)
2. Onko positiiviset luottotiedot ja positiivinen luottorekisteri käsitteinä teille tuttuja? Miten pitkään arvioisitte olleenne tietoinen kyseisistä käsitteistä? Oletteko perehtynyt asiaan tarkemmin?

NYKYTILANNE

3. Suomessa toimiville luottolaitoksille kirjattiin Suomen Pankin heinäkuussa 2019 julkaisemien tilastojen mukaan arvonalennuksia ja luottotappioita yhteensä noin 363 milj. euroa, mikä vastaa 0,14 % lainakannasta. Pidätkö nykyistä tasoa sopivana? Minkä ajattelette olevan perimmäinen syy nykyiselle tasolle?
4. Suomessa oli kesäkuun 2019 lopussa 382 700 yksityishenkilöä, joilla on maksuhäiriömerkintä. Miten tärkeänä välineenä näette positiivisen luottorekisterin ylivelkaantumisen estämisessä? Olisiko se vain yksi työkalu muiden joukossa vai voitaisiinko sillä merkittävästi vähentää maksuhäiriöitä?

LUOTTOTIEDOT JA NIIDEN MERKITYS

5. Miten oleellisena osana näette luotonhakijan luottotietojen tarkistamisen omaa riskienhallintaanne? Mitä muita tietoja keräätte yleensä luotonhakijalta ennen luottosopimuksen tekoa (yleisellä tasolla)?
6. Nykyiseen maksuhäiriörekisteriin kerätään vain ns. negatiivisia luottotietoja (tietoja maksuhäiriöistä, konkurseista, ulosotoista, velkajärjestelyistä), joita pääsääntöisesti

säilötään rekisterissä 2-3 vuotta takaisinmaksun jälkeen. Pidätkö nykyistä käytäntöä riittävänä luotonhakijoiden luottokelpoisuuden arviointiin?

POSITIIVISET LUOTTOTIEDOT

7. a) Olette Suomen Asiakastiedon ylläpitämässä positiivisten luottotietojen järjestelmässä mukana. Mitä hyötyjä/haittoja järjestelmän käytössä on ollut yrityksellenne? Pidätkö nykyistä järjestelmää ja siihen kerättäviä tietoja riittävän kattavana? (kysytään niiltä yrityksiltä, jotka ovat järjestelmässä mukana)

b) Ette ole Suomen Asiakastiedon ylläpitämässä positiivisten luottotietojen järjestelmässä mukana. Haluatteko mahdollisesti avata syitä tälle valinnalle? (kysytään niiltä yrityksiltä, jotka eivät ole järjestelmässä mukana)
8. Eräänä positiivisten luottotietojen jakamisen etuna on nähty tiedon epäsymmetrisen jakautumisen estäminen. Millaisia erilaisia haasteita se asettaa luotonmyöntäjälle, että luotonhakijalla on parempi tieto kaikista takaisinmaksukykyyn liittyvistä tekijöistä kuin luotonmyöntäjällä? Voisiko positiivisten luottotietojen jakaminen auttaa joissain näissä haasteissa?
9. Toinen merkittävänä nähty etu on nk. haitallisen valikoitumisen estäminen. Voisiko positiivisten luottotietojen jakaminen toimia apuna luotonhakijoiden segmentointiin? Uskotteko positiivisten luottotietojen jakamisen parantavan luoton hinnoittelun säätelyä eri luotonhakijasegmenteille? Voisiko positiivisten luottotietojen käyttö vähentää vakuuksien ja takauksien käyttöä luottosopimuksissa?
10. Mitä muita mahdollisia hyötyjä ja haittoja positiivisten luottotietojen keruusta voisi olla liiketoiminnallenne?

SUUNNITTEILLA OLEVASTA REKISTERISTÄ

11. Kumpi on mielestänne parempi vaihtoehto positiivisen luottorekisterin ylläpitäjäksi: yksityinen toimija vai valtion viranomainen? Perustelkaa kantanne.

12. Näettekö tarpeellisena, että rekisteriin kerätään kaikki luotot, vai pelkästään jonkun tietyn alarajan ylittävät? Olisiko Suomeen mahdollista luoda sellainen malli, kuten esimerkiksi Italiassa, jossa tietyn alarajan (Italiassa 25 000 €) ylittävät luotot kerätään valtion ylläpitämään luottorekisteriin, ja loput kerätään yksityisen toimijan ylläpitämään luottorekisteriin?

13. Kontkasen vuonna 2018 julkaistussa selvityksessä ehdotettiin positiiviseen luottorekisteriin kerättäväksi tiedoiksi luotonantajaa koskevat tiedot, tiedot luotonhakijan aiemmista luotoista (luottojen kokonaisuomäärä, kappalemäärä, luotonantajien lukumäärä, mahdolliset vakuudet, luottojen juoksuaika ja jäljellä oleva maksettava määrä, luottojen tyypit) ja luotonhakijan tulotiedot. Oletteko tyytyväinen näihin tietoihin? Onko jotain informaatiota mitä toivoisitte kerättävän positiiviseen luottorekisteriin näiden lisäksi? Nämä tiedot päivitetäisiin 5 arkipäivän sisällä, koetteko tämän olevan riittävän nopea tahti?

14. Samaisessa selvityksessä ehdotettiin, että luotonmyöntäjälle säädetään velvollisuus tarkistaa sekä positiivisesta luottorekisteristä että maksuhäiriörekisteristä tiedot luotonhakijalta ja myös ilmoittaa tiedot luotonhakijasta kyseiseen rekisteriin. Velvollisuuksien rikkomisesta voidaan rangaista esimerkiksi seuraamusmaksulla tai rajoittamalla luoton perintäkelpoisuutta. Koetteko näiden olevan sopivia rangaistuksia? Arveletteko tällaisen lainsäädännön ”siistivän” luottomarkkinoilta pois epäsopivia toimijoita?

VAPAA SANA

15. Jos teillä on vielä jotain aiheeseen liittyviä omia mielipiteitä, niin voitte jakaa ne tässä osiossa.